

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ О. М. БЕКЕТОВА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ І ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Пояснювальна записка
до кваліфікаційної роботи
другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему
**«НОТАРІАТ ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО
АДМІНІСТРУВАННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

Виконала: здобувачка вищої освіти
2 курсу групи М ПУіА 2024-1з
спеціальності 281 «Публічне управління
та адміністрування»
освітньо-професійної програми
«Публічне управління розвитком громад
та територій»

Марія ПОПЕНАДЧЕНКО
(прізвище та ініціали)

Керівник Тетяна БЄЛЬСЬКА
(прізвище та ініціали)

Рецензент Олексій ОЛЕШКО
(прізвище та ініціали)

Рецензент Світлана ГАЙДУЧЕНКО
(прізвище та ініціали)

Харків – 2026 р.

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ О. М. БЕКЕТОВА

Навчально-науковий інститут економіки і менеджменту
Кафедра менеджменту і публічного адміністрування
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Освітньо-професійна програма «Публічне управління розвитком громад та територій»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
проф. Марина НОВІКОВА

«02» березня 2026 р.

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Попенадченко Марія Євгенівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Нотаріат як елемент системи публічного адміністрування: сучасний стан та перспективи»
2. Керівник роботи Бельська Тетяна Валентинівна, д-р. наук з держ. упр., професор
затверджені наказом закладу вищої освіти від 02.03.2026 р. № 199-03
Строк подання здобувачем роботи 31.05.2026 р.
3. Вихідні дані до роботи чинне законодавство, матеріали переддипломної практики, періодична література, інші джерела.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної Розділ 1. Теоретико-правові засади нотаріату як елемента системи публічного адміністрування. Розділ 2. Аналіз сучасного стану функціонування нотаріату в Україні. Розділ 3. Перспективи розвитку та вдосконалення нотаріату в Україні.
5. Перелік графічного матеріалу 1. Мета, об'єкт та предмет кваліфікаційної роботи. 2. Місце нотаріату в системі публічного адміністрування України. 3. Основні функції нотаріату в Україні. 4. Система нормативно-правового регулювання нотаріальної діяльності. 5. Система суб'єктів, які здійснюють нотаріальну діяльність в Україні. 6. Зарубіжний досвід розвитку нотаріату та можливості його впровадження в Україні 7. Система кваліфікаційного забезпечення нотаріальної діяльності в Україні. 8. Основні напрями цифрової трансформації нотаріату. 9. Основні проблеми функціонування сучасного нотаріату. 10. Поточний стан функціонування державних нотаріальних архівів у прифронтових та тимчасово окупованих областях України 9. Основні проблеми та напрями вдосконалення дисциплінарної відповідальності

нотаріусів в Україні. 10. Рекомендації щодо підвищення ефективності нотаріату як елемента публічного адміністрування. 11. Висновки.

6. Дата видачі завдання 02 березня 2026 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітки
1.	Вивчення основних джерел інформації за темою кваліфікаційної роботи	02.03.2026-16.03.2026	виконано
2.	Розділ 1 Теоретико-правові засади нотаріату як елемента системи публічного адміністрування	02.03.2026-26.03.2026	виконано
3.	Розділ 2 Аналіз сучасного стану функціонування нотаріату в Україні	27.03.2026-20.04.2026	виконано
4.	Розділ 3 Перспективи розвитку та вдосконалення нотаріату в Україні	21.04.2026-10.05.2026	виконано
5.	Висновки	11.05.2026-14.05.2026	виконано
6.	Оформлення графічного матеріалу	15.05.2026-19.05.2026	виконано
7.	Оформлення пояснювальної записки	20.05.2026-31.05.2026	виконано
8.	Попередній захист	11.06.2026	виконано
9.	Захист	19.06.2026	

Здобувачка вищої освіти _____ Марія ПОПЕНАДЧЕНКО
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Тетяна БЄЛЬСЬКА
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	5
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ НОТАРІАТУ ЯК ЕЛЕМЕНТА СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ.....	12
1.1. Поняття, сутність та функції нотаріату.....	12
1.2. Нотаріат у системі органів публічного адміністрування.....	23
1.3. Нормативно-правове регулювання нотаріальної діяльності в Україні.....	33
1.4. Зарубіжний досвід організації нотаріату та можливості його впровадження в Україні.....	44
Висновки до розділу 1.....	51
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ.....	53
2.1. Організаційна структура системи нотаріату України.....	53
2.2. Особливості діяльності державних і приватних нотаріусів.....	62
2.3. Цифровізація нотаріальної діяльності та проблеми функціонування нотаріату в системі публічного адміністрування.....	68
Висновки до розділу 2.....	78
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ.....	81
3.1. Напрями реформування нотаріальної системи України.....	81
3.2. Удосконалення механізмів державного контролю та самоврядування у сфері нотаріату.....	90
3.3. Рекомендації щодо підвищення ефективності нотаріату як елемента публічного адміністрування.....	98
Висновки до розділу 3.....	104
ВИСНОВКИ.....	106
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	110
ДОДАТКИ.....	117

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЄДР – Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

ЄСІТС – Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система.

КЕП – кваліфікований електронний підпис.

МЮУ – Міністерство юстиції України.

НААУ – Нотаріальна палата України.

НПА – нормативно-правовий акт.

ООН – Організація Об'єднаних Націй.

ЦК України – Цивільний кодекс України.

ЦПК України – Цивільний процесуальний кодекс України.

ДРРП – Державний реєстр речових прав на нерухоме майно.

ЄДРПОУ – Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України.

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології.

Е-нотаріат – електронний нотаріат.

Е-документообіг — електронний документообіг.

ДП «НАІС» – Державне підприємство «Національні інформаційні системи».

АРМА – Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів.

ВРУ – Верховна Рада України.

КМУ – Кабінет Міністрів України.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена зростанням ролі нотаріату в забезпеченні реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб в умовах трансформації системи публічного адміністрування України.

У сучасних умовах розбудови демократичної та правової держави, реформування системи публічного адміністрування й активної цифрової трансформації суспільства особливого значення набуває забезпечення ефективного захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Одним із ключових механізмів реалізації цього завдання виступає нотаріат, який у сучасній правовій системі України посідає важливе місце не лише як інститут приватноправового регулювання, а і як невід'ємний елемент системи публічного адміністрування. Саме через здійснення нотаріальної діяльності забезпечуються стабільність цивільного обороту, правова визначеність договірних відносин, офіційне підтвердження юридично значущих фактів та превенція правових конфліктів.

В процесі реформування державного управління, децентралізації, цифровізації адміністративних процесів та євроінтеграційних перетворень нотаріат виступає важливим інститутом, який забезпечує правову визначеність, стабільність цивільного обороту та превентивний захист прав громадян. Водночас сучасне функціонування нотаріату супроводжується низкою проблем, серед яких недосконалість нормативно-правового регулювання, потреба подальшої цифровізації нотаріальної діяльності, необхідність удосконалення механізмів взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування, а також адаптація до європейських стандартів надання правових послуг. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває комплексне дослідження нотаріату як елемента системи публічного адміністрування, визначення його місця, ролі та перспектив подальшого розвитку.

У науковій літературі нотаріат традиційно розглядається як інститут превентивного правового захисту, основним призначенням якого є попередження порушень прав та законних інтересів учасників правовідносин ще до виникнення судового спору. На думку науковців, сучасний нотаріат є одним із найбільш ефективних механізмів позасудового захисту прав, оскільки поєднує реалізацію публічної влади із захистом приватних інтересів [43]. Нотаріальна діяльність охоплює не лише посвідчення правочинів та засвідчення юридичних фактів, а й виконує правороз'яснювальну, консультативну та превентивну функції, що сприяє зменшенню рівня конфліктності у суспільстві та скороченню навантаження на судову систему.

Особливої актуальності в сучасних умовах набуває концепція делегованого публічного адміністрування, відповідно до якої держава передає частину своїх владних повноважень уповноваженим недержавним суб'єктам з метою підвищення ефективності реалізації публічних функцій. Як зазначають науковці, делегування повноважень є проявом переходу до сервісно-орієнтованої моделі державного управління, у центрі якої перебувають потреби людини, доступність адміністративних послуг та якість їх надання [7]. У цьому аспекті діяльність приватних нотаріусів є прикладом поєднання публічних та приватних засад, адже нотаріус, реалізуючи делеговані державою повноваження, водночас здійснює незалежну професійну діяльність і несе персональну відповідальність за законність вчинюваних нотаріальних дій.

Функціонування сучасного нотаріату ґрунтується на принципі незалежності нотаріальної діяльності, який є однією з фундаментальних ознак латинської моделі нотаріату. У міжнародних документах Міжнародного союзу нотаріату підкреслюється, що нотаріус, будучи носієм делегованих державних повноважень, повинен діяти професійно, неупереджено та автономно. Подібної позиції дотримуються й науковці, які наголошують, що реалізація окремих публічних функцій може здійснюватися не лише органами державної

влади, а й спеціально уповноваженими суб'єктами, діяльність яких спрямована на забезпечення публічного інтересу [1].

Важливою тенденцією розвитку сучасної системи публічного адміністрування є активне впровадження цифрових технологій у сферу надання адміністративних та публічних послуг. У цьому контексті особливого значення набуває цифровізація нотаріальної діяльності, спрямована на підвищення оперативності, доступності та ефективності нотаріальних послуг. Як зазначають науковці, цифрова трансформація державного управління формує нову модель взаємодії між державою, суспільством та суб'єктами реалізації публічних функцій, у якій ключову роль відіграють інформаційно-комунікаційні технології, автоматизовані реєстри та електронний документообіг [5].

У сучасних умовах нотаріат поступово трансформується у високотехнологічний елемент системи публічного адміністрування, діяльність якого нерозривно пов'язана з використанням електронних державних реєстрів, цифрової ідентифікації особи, кваліфікованого електронного підпису та електронного документообігу. І. Спасибо-Фатєєва наголошує, що подальший розвиток нотаріату неможливий без створення повноцінної системи електронного нотаріату, здатної забезпечити швидкість, безпечність та юридичну надійність нотаріальних процедур [65]. Саме тому впровадження концепції «Е-нотаріату» сьогодні розглядається як один із пріоритетних напрямів модернізації нотаріальної системи України та необхідна умова подальшого реформування системи публічного адміністрування.

Водночас чинне законодавство у сфері нотаріальної діяльності все ще містить окремі прогалини та суперечності, що ускладнюють ефективне функціонування нотаріату в умовах цифрової трансформації держави та потребують подальшого наукового осмислення і нормативного вдосконалення. У зв'язку з цим актуальність теми кваліфікаційної роботи зумовлена необхідністю комплексного дослідження нотаріату як елемента системи публічного адміністрування, аналізу сучасного стану його

функціонування та визначення перспектив подальшого розвитку в умовах цифровізації та європейської інтеграції України.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у комплексному дослідженні нотаріату як елемента системи публічного адміністрування, аналізі сучасного стану нотаріальної діяльності в Україні та визначенні перспектив її розвитку в умовах цифровізації й європейської інтеграції.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішення таких завдань:

- розкрити сутність, правову природу та функції нотаріату в системі публічного адміністрування;
- дослідити історичні передумови становлення та розвитку інституту нотаріату в Україні;
- проаналізувати нормативно-правове забезпечення діяльності нотаріату та особливості його організаційної структури;
- дослідити сучасний стан функціонування нотаріату в Україні та виявити основні проблеми його діяльності;
- проаналізувати процеси цифровізації нотаріальної діяльності та перспективи розвитку електронного нотаріату;
- вивчити зарубіжний досвід організацій нотаріальної діяльності та можливості його адаптації в Україні;
- обґрунтувати напрями вдосконалення нотаріату як елемента системи публічного адміністрування.

Об'єктом дослідження – публічне управління сферою організації та здійснення нотаріальної діяльності в Україні.

Предметом дослідження є теоретико-правові та організаційні засади функціонування нотаріату як елемента системи публічного адміністрування.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Зокрема, системний підхід використано для комплексного аналізу нотаріату як складової системи публічного адміністрування; історико-правовий метод – для дослідження

етапів становлення та розвитку нотаріату; формально-юридичний метод – для аналізу нормативно-правових актів, що регулюють нотаріальну діяльність; порівняльно-правовий метод – для вивчення зарубіжного досвіду організації нотаріату; методи аналізу та синтезу – для узагальнення наукових підходів і формування висновків щодо перспектив удосконалення нотаріальної системи.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному розгляді нотаріату не лише як правового інституту, а й як важливого елемента системи публічного адміністрування, що забезпечує реалізацію превентивної правоохоронної функції держави. Особливу увагу приділено впливу цифровізації на розвиток нотаріальної діяльності, визначенню актуальних проблем функціонування нотаріату та обґрунтуванню напрямів його модернізації відповідно до європейських стандартів публічного управління.

Практичне значення роботи полягає в можливості використання отриманих результатів для вдосконалення нормативно-правового регулювання нотаріальної діяльності, розроблення пропозицій щодо підвищення ефективності функціонування нотаріату, розвитку електронного нотаріату, покращення взаємодії нотаріальних органів із суб'єктами публічного адміністрування, а також у навчальному процесі під час викладання дисциплін з публічного управління, адміністративного та нотаріального права.

Таким чином, нотаріат є важливим елементом системи публічного адміністрування, який забезпечує реалізацію принципів законності, правової визначеності та захисту прав громадян. Подальший розвиток нотаріальної системи, її цифровізація та адаптація до європейських стандартів сприятимуть підвищенню ефективності публічного адміністрування та зміцненню правової держави в Україні.

Основні положення та висновки роботи були створені у вигляді наукових тез та доповіді на IX Міжнародній науково-практичній конференції «Правові засади організації та здійснення публічної влади», присвяченій світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника

НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (Хмельницький, Україна, 14 травня 2026 р.), де автором було представлено доповідь на тему «Вплив електронного урядування на доступність та ефективність нотаріальних послуг».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ НОТАРІАТУ ЯК ЕЛЕМЕНТА СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

1.1. Поняття, сутність та функції нотаріату

Однією з ключових ознак демократичної та правової держави є належне забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Відповідно до ст. 59 Конституція України [32], кожен має право на професійну правничу допомогу, а у випадках, передбачених законом, така допомога надається безоплатно. Важливу роль у реалізації цього конституційного права відіграє нотаріат, який поряд з іншими правозахисними інститутами забезпечує охорону законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Сучасний нотаріат є важливим елементом правової системи держави та виконує превентивну функцію у сфері захисту цивільних прав. Особливість нотаріальної діяльності полягає у посвідченні безспірних прав і юридичних фактів, достовірність яких підтверджується відповідними документами або встановлюється нотаріусом під час вчинення нотаріальної дії. Завдяки цьому нотаріат сприяє запобіганню виникненню правових спорів та зменшенню навантаження на судову систему держави.

Правову основу діяльності нотаріату становлять Конституція України, Закон України «Про нотаріат», Цивільний Кодекс України [70], підзаконні нормативно-правові акти Міністерства юстиції України та інші акти законодавства. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про нотаріат» [7], нотаріат в Україні визначається як система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права та факти, що мають юридичне значення, а також вчиняти інші нотаріальні дії з метою надання їм юридичної вірогідності.

Історичний розвиток нотаріату свідчить про тривалий процес становлення цього інституту. Термін «notarius» у перекладі з латинської мови означає «писар» або «стенограф». Первісно особи, які виконували нотаріальні

функції, здійснювали фіксацію домовленостей, промов та інших юридично значущих дій. Перші прообрази сучасного нотаріату виникли ще у Стародавньому Римі, де нотаріальні функції виконували табеліони та нотаріуси, а на території Київської Русі подібні повноваження здійснювали дяки та піддячі. Згодом нотаріальні акти набули особливого юридичного значення та стали офіційним підтвердженням безспірних прав і фактів.

На сучасному етапі розвитку правових систем у світі сформувалися дві основні моделі нотаріату – англосаксонська та континентальна (табл. 1.1). Їх відмінності зумовлені особливостями правових традицій, організації судової системи та підходів до забезпечення правової визначеності у цивільному обороті.

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика англосаксонської та континентальної моделей нотаріату

Критерій	Англосаксонська модель нотаріату	Континентальна (латинська) модель нотаріату
Правова система	Країни загального права (Велика Британія, США, Канада, Австралія)	Країни романо-германської правової сім'ї (Франція, Німеччина, Італія, Іспанія, Україна та ін.)
Статус нотаріуса	Особа, уповноважена засвідчувати підписи та окремі факти	Публічний правник, який здійснює юридичний супровід правочинів
Основні функції	Засвідчення підписів, копій документів, фактів	Посвідчення правочинів, перевірка законності, консультування сторін, захист прав та інтересів громадян
Рівень юридичної відповідальності	Обмежений характер відповідальності	Високий рівень професійної та майнової відповідальності
Участь у правочинах	Формальна	Активна та змістовна
Перевірка законності документів	Мінімальна або відсутня	Обов'язкова та комплексна
Превентивна функція	Практично відсутня	Є одним із ключових завдань нотаріату
Значення для судової системи	Спори вирішуються переважно судами	Нотаріат сприяє запобіганню виникненню судових спорів

Для англосаксонської системи, поширеної в країнах загального права, характерним є обмеження повноважень нотаріуса переважно засвідченням

підписів, копій документів та окремих юридичних фактів. У таких державах основна роль у вирішенні правових конфліктів належить судовим органам, тому нотаріус не виконує функції попереднього контролю законності правочинів. Його діяльність має переважно технічний та процедурний характер.

Натомість у країнах континентальної правової системи нотаріат виступає важливим елементом механізму забезпечення законності та правової безпеки цивільного обороту. Нотаріуси не лише посвідчують правочини, а й перевіряють правоздатність сторін, відповідність змісту документів вимогам законодавства, наявність необхідних правових підстав для вчинення юридично значущих дій. Такий підхід сприяє мінімізації ризиків виникнення спорів та підвищує рівень довіри до правовідносин.

Україна належить до держав континентальної правової сім'ї, тому вітчизняний нотаріат функціонує на засадах латинської моделі нотаріату. Ця модель сформувалася в країнах континентальної Європи та отримала міжнародне визнання завдяки діяльності Міжнародного союзу нотаріусів (International Union of Notaries). Її особливістю є поєднання публічно-правового статусу нотаріуса з незалежністю у здійсненні професійної діяльності.

Латинська модель нотаріату базується на трьох взаємопов'язаних функціях. Правозахисна функція спрямована на забезпечення реалізації та охорони прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Превентивна функція полягає у попередженні правових конфліктів шляхом перевірки законності правочинів та надання кваліфікованої юридичної допомоги. Публічно-правова функція проявляється у делегуванні нотаріусам частини повноважень держави щодо посвідчення безспірних прав і фактів, що забезпечує стабільність цивільного обороту та зміцнює принцип правової визначеності. Український нотаріат є важливим інститутом превентивного правосуддя, який забезпечує баланс між приватними інтересами учасників

правовідносин та публічними інтересами держави, сприяючи зміцненню законності та зменшенню навантаження на судову систему.

Сутність нотаріату в системі публічного адміністрування полягає у його подвійній правовій природі, яка поєднує публічно-правові та приватно-правові засади організації й здійснення нотаріальної діяльності. З одного боку, нотаріат виконує владні функції держави, оскільки відповідно до ст. 1 Закону України «Про нотаріат» на нотаріусів покладається обов'язок посвідчувати права та факти, що мають юридичне значення, а також вчиняти інші нотаріальні дії з метою надання їм юридичної вірогідності [1]. Нотаріус здійснює свої повноваження від імені держави, використовує гербову печатку та надає документам особливу юридичну силу, завдяки чому нотаріально посвідчені документи мають підвищене доказове значення та вважаються безспірними до моменту їх оскарження у судовому порядку. Крім того, нотаріуси виконують окремі функції публічного характеру, зокрема здійснюють фінансовий моніторинг відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [22] та виступають податковими агентами у випадках, передбачених Податковим кодексом України [48].

Як зазначають науковці, судові органи та нотаріат мають спільний предмет правового регулювання, оскільки обидва інститути здійснюють вплив на цивільні правовідносини та забезпечують реалізацію прав і законних інтересів учасників правового обороту [30].

Водночас між судом і нотаріатом існують принципові відмінності. Судова влада спрямована переважно на вирішення правових конфліктів та відновлення порушених прав, тоді як нотаріат виконує превентивну функцію, запобігаючи виникненню спорів шляхом посвідчення безспірних прав та юридичних фактів. Саме тому нотаріат у сучасній правовій доктрині розглядається як інститут превентивного правосуддя, діяльність якого сприяє

зменшенню навантаження на судову систему та підвищенню рівня правової безпеки громадян.

Особливу увагу дослідниця приділяє тому, що нотаріальна діяльність не обмежується лише вчиненням виконавчих написів або посвідченням правочинів. Нотаріат здійснює комплексний захист цивільних прав шляхом надання юридичної достовірності документам, перевірки законності правочинів, встановлення юридично значущих фактів та забезпечення належного оформлення цивільних правовідносин. Завдяки цьому нотаріус фактично виконує функцію попереднього правового контролю, що має важливе значення для підтримання правопорядку та стабільності цивільного обороту.

Л. Кияниця також наголошує, що в окремих випадках доцільним є розширення компетенції нотаріату шляхом передачі йому окремих повноважень, які сьогодні належать судам, якщо такі питання не пов'язані з наявністю правового спору між сторонами. Зокрема, пропонується розвивати механізми реалізації волевиявлення особи щодо майбутньої опіки чи піклування у випадку втрати нею дієздатності через посвідчення відповідних розпоряджень нотаріусом. Такий підхід відповідає європейській тенденції розширення превентивної ролі нотаріату та сприяє підвищенню ефективності механізмів захисту прав людини.

Важливим висновком дослідження є те, що нотаріат і судова система не конкурують між собою, а взаємодоповнюють один одного. Якщо суд забезпечує захист уже порушеного права, то нотаріат покликаний забезпечити його належну реалізацію та попередити виникнення конфлікту. Саме тому ефективне функціонування нотаріату є одним із чинників зменшення кількості судових спорів та підвищення рівня правової визначеності в суспільстві.

Таким чином, результати дослідження Л.В. Кияниці підтверджують, що нотаріат є важливим інститутом захисту цивільних прав, який виконує правоохоронну, правозахисну та превентивну функції. У системі публічного адміністрування нотаріат виступає не лише механізмом посвідчення

юридичних фактів, а й інструментом забезпечення правової визначеності, стабільності цивільного обороту та ефективної реалізації прав громадян, що наближає його до інститутів превентивного правосуддя європейського зразка.

Нотаріус виступає від імені держави як спеціальний суб'єкт та гарант правової безпеки, забезпечуючи юридичну вірогідність правочинів і належний захист прав та законних інтересів громадян. Його діяльність спрямована на офіційне підтвердження фактів та волевиявлення осіб, що створює стабільну та безспірну основу для цивільного обороту.

Сучасний нотаріат виконує комплекс взаємопов'язаних функцій (рис.1.1.), спрямованих на посвідчення правочинів, захист майнових прав, забезпечення доказів, здійснення правоохоронної діяльності та надання правових консультацій. Сукупність зазначених функцій визначає його важливу роль як інституту превентивного захисту прав у правовій системі держави.

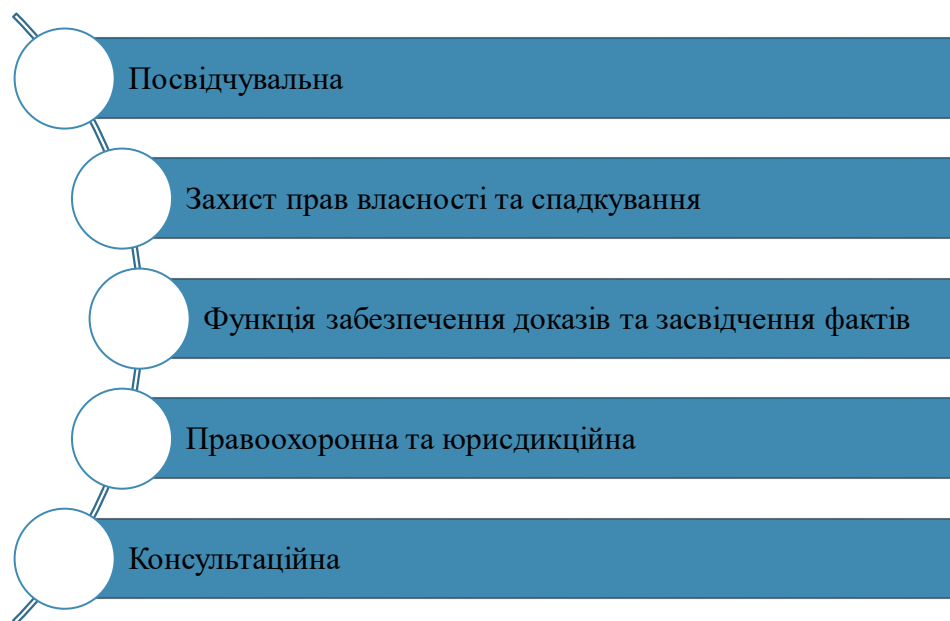

Рис. 1.1. Класифікація функцій нотаріуса

Структурно-функціональна таблиця діяльності нотаріуса (табл. 1.2) наочно відображає взаємозв'язок між теоретичними функціями та практичними процесуальними діями:

Таблиця 1.2

Структурно-функціональна таблиця діяльності нотаріуса

Назва функції	Зміст діяльності	Приклади документів
Посвідчувальна	Оформлення угод та надання юридичної сили волевиявленню громадян щодо їхнього майна та представництва інтересів.	Договори (купівлі-продажу, дарування, оренди, позики, шлюбні договори), Заповіти, Довіреності
Захист прав власності та спадкування	Ведення спадкових справ та вжиття заходів щодо охорони спадкового майна для запобігання його втраті до моменту отримання спадкоємцями.	Свідоцтва про право на спадщину
Функція забезпечення доказів та засвідчення фактів	Підтвердження відповідності копій оригіналам, вірності перекладів та належності підпису на документах, а також огляд доказів у разі ризику їх втрати чи ускладнення отримання в майбутньому.	Засвідчені копії документів, Засвідчені переклади, Документи та заяви із засвідченим підписом особи, Акти допиту свідків або огляду доказів
Правоохоронна та юрисдикційна	Надання права на стягнення боргу або витребування майна з боржника у безспірному порядку, офіційне засвідчення відмови від оплати за векселями чи чеками, а також прийняття коштів і цінних паперів у депозит для передачі належній стороні.	Виконавчі написи, Протести векселів, Акти про пред'явлення чеків до оплати, Квитанції про прийняття коштів або цінних паперів у депозит
Консультаційна	Роз'яснення сторонам їхніх прав, обов'язків та наслідків вчинення нотаріальних дій, а також допомога в оформленні документації.	Проекти заяв, Проекти договорів та інших документів

Ця таблиця демонструє, що нотаріус може надавати не тільки правову допомогу громадянам у складанні проєктів документів, щоб забезпечити правильність їхнього оформлення та повну відповідність вимогам чинного законодавства, а ще й здійснює безпосередній превентивний (запобіжний) правосудний контроль, реалізуючи комплекс захисних та правоохоронних дій – від посвідчення безспірних прав та фактів до примусового стягнення грошових сум за виконавчими написами та забезпечення збереження спадкового майна.

Одним із головних завдань нотаріату є забезпечення правової визначеності та стабільності цивільного обороту. У дослідженні

підкреслюється, що філософською основою діяльності нотаріату є гарантування правової визначеності, правопорядку та юридичного захисту громадян. Саме через посвідчення правочинів і створення автентичних документів нотаріус сприяє формуванню довіри між учасниками правовідносин та попередженню можливих конфліктів у майбутньому.

Особливого значення нотаріальна діяльність набуває у сфері превентивного захисту прав. Нотаріус відіграє ключову роль у створенні правової визначеності та забезпеченні превентивного захисту прав громадян шляхом видачі автентичних документів, які підтверджують права, обов'язки та юридичний статус особи. Такі документи мають підвищену доказову силу та можуть використовуватися як найвагоміший доказ у разі виникнення спору.

Важливою особливістю нотаріальної діяльності є те, що нотаріус займає нейтральну та неупереджену позицію щодо учасників правочину. Його основне завдання полягає не в представництві інтересів окремої сторони, а в забезпеченні законності та юридичної коректності вчинюваних дій. Нотаріус зобов'язаний роз'яснювати сторонам зміст правочину, його правові наслідки та перевіряти відповідність волевиявлення учасників вимогам законодавства. Таким чином забезпечується баланс приватних і публічних інтересів у процесі реалізації нотаріальних функцій.

Окрему увагу дослідники приділяють доказовому значенню нотаріальних актів. Автентичний нотаріальний документ має особливий юридичний статус та характеризується високим рівнем доказової сили. У статті наголошується, що нотаріальний акт забезпечує юридичну визначеність прав та обов'язків сторін і сприяє запобіганню судовим спорам. Саме тому в багатьох країнах світу нотаріат розглядається як один із механізмів розвантаження судової системи та розвитку превентивного правосуддя.

Слід підкреслити, що ефективність нотаріальної діяльності значною мірою залежить від професійності нотаріуса. Для забезпечення належного рівня правових послуг до нотаріусів висуваються підвищені вимоги щодо освіти, професійної підготовки, стажування та моральних якостей. Зокрема,

законодавство Індонезії передбачає посилення вимог до кандидатів на посаду нотаріуса, збільшення строків професійного стажування та вдосконалення механізмів професійного контролю. Такі підходи можуть бути корисними й для подальшого розвитку українського нотаріату в умовах модернізації системи публічного адміністрування.

Важливим напрямом удосконалення нотаріальної діяльності є також посилення системи професійного контролю та нагляду. У дослідженні наголошується на необхідності функціонування спеціалізованих органів контролю за діяльністю нотаріусів, які забезпечують дотримання професійних стандартів, етичних норм та вимог законодавства. Наявність ефективної системи нагляду сприяє підвищенню довіри громадян до нотаріату та зміцненню його авторитету як інституту публічного адміністрування.

Не менш важливою є відповідальність нотаріуса за результати своєї професійної діяльності. У статті підкреслюється, що помилки нотаріуса можуть призвести до суттєвих негативних наслідків для сторін правочину, а тому професійна діяльність повинна здійснюватися на засадах сумлінності, добросовісності, незалежності та високої професійної компетентності. Особлива увага приділяється принципу належної професійної обачності, який є основою ефективного функціонування нотаріату в сучасних умовах [47].

Таким чином, результати дослідження дозволяють зробити висновок, що нотаріат виконує важливу публічну місію, спрямовану на забезпечення правової визначеності, захист прав громадян та підтримання стабільності правового порядку. Як елемент системи публічного адміністрування нотаріат поєднує функції юридичного захисту, превентивного правосуддя, правового консультування та державного контролю за законністю цивільного обороту. Подальший розвиток цього інституту має бути пов'язаний із підвищенням професійних стандартів діяльності нотаріусів, удосконаленням механізмів контролю та адаптацією до сучасних викликів цифрової трансформації публічного управління.

У науковому дослідженні М. Німак «Перспективи проведення медіації нотаріусом в умовах сьогодення» [46] обґрунтовується доцільність розширення функціонального призначення нотаріату шляхом надання нотаріусам повноважень у сфері медіації. Авторка зазначає, що хоча чинне законодавство України тривалий час не передбачало офіційного здійснення медіації нотаріусами, на практиці вони вже фактично використовують окремі медіативні механізми під час консультування клієнтів та вчинення нотаріальних дій. Нотаріус, аналізуючи обставини справи, роз'яснюючи сторонам норми законодавства, їх права та обов'язки, а також допомагаючи досягти взаєморозуміння, фактично виконує окремі функції посередника між сторонами конфлікту.

Особливий інтерес становить порівняльний аналіз принципів медіації та нотаріальної діяльності. Як зазначає науковець, між цими інститутами існує значна кількість спільних рис. Насамперед і медіація, і нотаріальна діяльність базуються на принципах добровільності, конфіденційності, незалежності, неупередженості та рівності сторін. Нотаріус, як і медіатор, повинен діяти нейтрально, не відстоюючи інтереси жодного з учасників правовідносин. Його діяльність спрямована на забезпечення законності та дотримання балансу інтересів усіх сторін правочину. Крім того, законодавство покладає на нотаріуса обов'язок зберігати нотаріальну таємницю, що відповідає принципу конфіденційності медіації [17].

Водночас між медіацією та нотаріальною діяльністю існують і суттєві відмінності. Головна мета медіації полягає у врегулюванні конфлікту шляхом досягнення сторонами взаємної домовленості, тоді як основною метою нотаріальної діяльності є надання юридичної достовірності правочинам та іншим юридичним фактам. Якщо медіатор допомагає сторонам знайти компромісне рішення, то нотаріус забезпечує його належне юридичне оформлення відповідно до вимог законодавства. Таким чином, медіація та нотаріальна діяльність не повинні ототожнюватися, однак можуть ефективно взаємодоповнювати одна одну [8].

Важливою перевагою залучення нотаріусів до медіації є їх високий рівень професійної підготовки. Нотаріус є фахівцем у сфері цивільного, сімейного, спадкового та господарського права, що дозволяє йому кваліфіковано оцінювати правові наслідки можливих домовленостей між сторонами [44]. Особливо актуальним це є у сфері спадкових правовідносин, сімейних спорів та майнових конфліктів, де нотаріуси традиційно відіграють значну роль. Під час оформлення спадщини, поділу майна або укладення сімейних договорів нотаріус нерідко допомагає сторонам досягти компромісу та уникнути судового розгляду [11].

Окремої уваги заслуговує питання юридичного оформлення результатів медіації. У статті зазначається, що після досягнення сторонами домовленості доцільним є нотаріальне посвідчення угоди, укладеної за результатами медіації. Такий підхід сприятиме підвищенню рівня правової захищеності сторін та забезпечить реальне виконання досягнутих домовленостей. Авторка статті звертає увагу на досвід окремих зарубіжних держав, зокрема Грузії, де нотаріуси мають право посвідчувати мирові угоди, укладені внаслідок медіації, а в разі їх невиконання вчиняти виконавчі написи. Такий механізм значно спрощує захист порушених прав та зменшує навантаження на судову систему [15].

Запровадження медіації в нотаріальну практику матиме важливе значення не лише для громадян, а й для держави загалом. Насамперед це сприятиме зниженню кількості судових спорів та розвантаженню судової системи. Крім того, медіація забезпечує швидше та менш витратне вирішення конфліктів порівняно із судовим провадженням. Досягнуті в результаті переговорів домовленості зазвичай виконуються сторонами добровільно, оскільки вони самостійно брали участь у їх формуванні. Також важливою перевагою є збереження конфіденційності та підтримання конструктивних відносин між учасниками спору після його врегулювання.

У сучасних умовах розвитку нотаріату медіативна функція розглядається як логічне продовження його превентивної діяльності. Нотаріат

традиційно виконує роль органу безспірної юрисдикції, основним завданням якого є попередження правових конфліктів та забезпечення стабільності цивільного обороту. Саме тому наділення нотаріусів медіаційними повноваженнями може стати важливим кроком у напрямі підвищення ефективності нотаріальної діяльності та розширення можливостей позасудового захисту прав громадян.

Водночас нотаріат має і виражену приватно-правову складову. Відповідно до ст. 3 Закону України «Про нотаріат», приватний нотаріус не перебуває на державній службі та здійснює незалежну професійну діяльність. Приватний нотаріус самостійно організовує свою роботу, забезпечує фінансування нотаріальної діяльності, утримання робочого місця та персоналу без залучення бюджетних коштів. Важливою ознакою приватноправової природи нотаріальної діяльності є також повна особиста майнова відповідальність нотаріуса за шкоду, завдану внаслідок незаконних або недбалих дій під час вчинення нотаріальних дій, що передбачено ст. 27 Закону України «Про нотаріат». Таким чином, нотаріат в Україні є унікальним правовим інститутом, який поєднує реалізацію делегованих державою владних повноважень із принципами незалежної професійної діяльності та самоврядування.

1.2. Нотаріат у системі органів публічного адміністрування

Місце нотаріату в системі публічного адміністрування визначається насамперед його функціональним призначенням. Нотаріуси фактично виступають своєрідними «фронт-офісами» держави, через які громадяни реалізують свої майнові та особисті немайнові права. Посвідчення договорів, довіреностей, заповітів, видача свідоцтв та вчинення інших нотаріальних дій забезпечують офіційне підтвердження юридичних фактів і створюють умови для належного функціонування цивільного обороту. Водночас нотаріат виконує важливу правоохоронну та превентивну функцію, спрямовану на

запобігання правопорушенням та виникненню судових спорів ще на стадії оформлення правовідносин.

Особливістю сучасного нотаріату є функціонування на засадах делегованого публічного адміністрування. Держава передає нотаріусам частину своїх владних повноважень у сфері посвідчення правочинів, державної реєстрації речових прав, засвідчення юридичних фактів та забезпечення доказів. Такий механізм дозволяє зменшити навантаження на органи державної влади, підвищити доступність правових послуг для населення та забезпечити ефективність реалізації публічних функцій.

Важливим елементом функціонування нотаріату у системі публічного адміністрування є адміністративно-правове регулювання та державний контроль. Відповідно до Закону України «Про нотаріат», державне регулювання організації нотаріальної діяльності здійснює Міністерство юстиції України, яке забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері нотаріату, контролює дотримання законодавства нотаріусами, організовує роботу кваліфікаційних комісій, веде державні реєстри та забезпечує функціонування єдиних інформаційних систем. Територіальні органи Міністерства юстиції здійснюють контроль за організацією роботи нотаріусів, дотриманням правил нотаріального діловодства та порядком вчинення нотаріальних дій.

Сучасний нотаріат є невід'ємною складовою цифрової системи публічного адміністрування. Нотаріуси здійснюють діяльність із використанням державних електронних реєстрів, зокрема Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, Єдиного реєстру довіреностей, Спадкового реєстру та інших інформаційних систем. Крім того, у нотаріальній практиці активно застосовуються кваліфікований електронний підпис, електронний документообіг та цифрові механізми ідентифікації особи. У зв'язку з цим особливого значення набуває концепція «Е-нотаріату», яка передбачає подальшу цифровізацію нотаріальної діяльності, спрощення нотаріальних

процедур та забезпечення більшої доступності нотаріальних послуг для громадян.

Науковці справедливо розглядають нотаріат як інститут превентивного правосуддя, основною метою якого є забезпечення правової визначеності та недопущення виникнення правових конфліктів. На відміну від суду, який вирішує вже існуючий спір, нотаріус здійснює попередній контроль законності правочинів, роз'яснює сторонам правові наслідки їхніх дій та забезпечує відповідність документів вимогам законодавства. Саме тому нотаріат виконує важливу стабілізуючу функцію у механізмі правового регулювання суспільних відносин.

У дослідженні «Нотаріат у структурі публічної влади: інституційний аналіз» [14] обґрунтовується теза про те, що нотаріат займає особливе місце в системі публічної влади, оскільки поєднує ознаки як державного інституту, так і професійної самоврядної діяльності. Науковці наголошують, що нотаріус не є державним службовцем у класичному розумінні, однак реалізує делеговані державою владні повноваження, результати яких мають загальнообов'язковий юридичний характер. Саме ця обставина зумовлює особливий статус нотаріату серед інших інститутів публічного адміністрування.

Важливою ознакою нотаріату як елемента системи публічного адміністрування є його спрямованість на реалізацію публічного інтересу. Незважаючи на те, що нотаріальні дії здійснюються на звернення конкретних фізичних або юридичних осіб, кінцевою метою діяльності нотаріуса є забезпечення законності цивільного обороту та підтримання правопорядку в суспільстві. Через посвідчення правочинів, засвідчення юридичних фактів, оформлення спадкових прав та виконання інших нотаріальних функцій держава гарантує захист прав та законних інтересів учасників правовідносин і водночас запобігає виникненню правових конфліктів [47].

Автори дослідження особливу увагу приділяють концепції превентивного правосуддя, яка сьогодні є однією з ключових характеристик

нотаріату. На відміну від судової влади, яка вирішує вже існуючі правові спори, нотаріат покликаний попереджати їх виникнення. Саме тому нотаріус виступає своєрідним гарантом правової безпеки учасників цивільного обороту. Перевіряючи законність правочину, особу учасників, обсяг їхньої дієздатності та відповідність змісту документа вимогам законодавства, нотаріус фактично здійснює превентивний контроль за дотриманням правових норм. Така діяльність дозволяє мінімізувати ризик виникнення майбутніх спорів та зменшує навантаження на судову систему [50].

Суттєве значення для розуміння місця нотаріату в системі публічного адміністрування має категорія правової визначеності, яку автори визначають як одну з основних цілей нотаріальної діяльності. Правова визначеність передбачає чіткість правового статусу особи, передбачуваність правових наслідків її дій та стабільність правовідносин. Нотаріальний акт виступає інструментом забезпечення такої визначеності, оскільки підтверджує юридичну достовірність певних фактів і створює належні умови для реалізації прав та обов'язків суб'єктів права. Завдяки цьому нотаріат виконує не лише приватноправову, а й важливу публічно-правову функцію.

У структурі публічної влади нотаріат займає особливе місце між системою виконавчої влади та судовою владою. З одного боку, діяльність нотаріату регламентується державою, контролюється уповноваженими органами та здійснюється відповідно до вимог законодавства. З іншого боку, нотаріус не вирішує спори та не здійснює правосуддя в традиційному розумінні цього поняття. Саме тому в сучасній юридичній науці нотаріат розглядається як самостійний правовий інститут, який виконує допоміжну функцію щодо судової системи та забезпечує реалізацію превентивної форми захисту прав.

Важливим аспектом діяльності нотаріату є його інституційна незалежність. Незалежність нотаріуса є необхідною умовою об'єктивного та неупередженого виконання ним своїх професійних обов'язків. Водночас така незалежність не означає відсутності контролю з боку держави. Навпаки,

ефективне функціонування нотаріату забезпечується поєднанням професійної автономії нотаріусів із механізмами державного нагляду та професійного самоврядування. Саме така модель відповідає європейським стандартам організації нотаріальної діяльності та сприяє зміцненню довіри суспільства до нотаріального інституту [63].

У контексті сучасних процесів цифрової трансформації публічного адміністрування роль нотаріату продовжує зростати. Впровадження електронних реєстрів, цифрових сервісів та електронного нотаріату сприяє підвищенню доступності нотаріальних послуг, спрощенню адміністративних процедур та зміцненню гарантій правової безпеки громадян. Це свідчить про поступову трансформацію нотаріату з традиційного правового інституту у важливий компонент сучасної цифрової системи публічного адміністрування.

Одним із ключових завдань нотаріату є забезпечення правової визначеності. Нотаріальний акт надає юридичну достовірність правочинам і документам, що дозволяє учасникам правовідносин бути впевненими у законності своїх дій та передбачуваності правових наслідків. Завдяки здійсненню попереднього контролю за законністю нотаріус запобігає виникненню значної кількості спорів, які в іншому випадку могли б бути передані на розгляд суду. У цьому аспекті нотаріат виконує функцію превентивного правосуддя та виступає важливим інструментом реалізації публічного інтересу у сфері захисту прав людини.

Особливого значення в сучасних умовах набуває цифровізація нотаріальної діяльності. Дослідники наголошують, що традиційні механізми зберігання нотаріальних документів у паперовій формі дедалі більше втрачають ефективність через значні обсяги архівів, ризики пошкодження документів та складність оперативного доступу до інформації. У зв'язку з цим одним із перспективних напрямів розвитку нотаріату є впровадження електронного документообігу, цифрових архівів та систем електронного нотаріату. Такі інструменти дозволяють підвищити ефективність

адміністративних процедур, скоротити витрати часу на обробку документів та забезпечити більш надійний захист нотаріальної інформації.

Важливою складовою діяльності нотаріату як елемента системи публічного адміністрування є забезпечення належного зберігання нотаріальних документів. У наукових дослідженнях підкреслюється, що нотаріальні архіви становлять особливу цінність як джерело юридично значущої інформації та гарантія реалізації прав громадян. Водночас чинне нормативне регулювання у багатьох країнах ще не повною мірою враховує виклики цифрової епохи, що зумовлює необхідність розроблення нових механізмів електронного зберігання нотаріальних документів і протоколів. Це особливо актуально в умовах надзвичайних ситуацій, коли паперові документи можуть бути втрачені або пошкоджені внаслідок форс-мажорних обставин.

Окремої уваги заслуговує питання державного контролю та нагляду за діяльністю нотаріусів. Ефективне функціонування нотаріату як інституту публічного адміністрування неможливе без належних механізмів контролю за дотриманням законодавства, професійної етики та стандартів нотаріальної діяльності. У сучасних умовах усе більшої актуальності набуває впровадження електронних систем моніторингу та контролю за діяльністю нотаріусів, що сприятиме підвищенню прозорості їхньої роботи та зміцненню довіри суспільства до нотаріального інституту.

Цифрова трансформація нотаріату також відкриває нові можливості для інтеграції нотаріальних послуг у систему електронного урядування. Розвиток концепції електронного нотаріату дозволяє забезпечити більш швидко та зручне надання послуг населенню, розширити доступ громадян до правових сервісів і підвищити ефективність взаємодії нотаріусів із державними реєстрами та іншими суб'єктами публічного адміністрування. Водночас впровадження таких інновацій потребує належного нормативно-правового забезпечення та створення надійних механізмів захисту інформації.

Отже, у сучасній системі публічного адміністрування нотаріат виконує не лише традиційні функції посвідчення правочинів і юридичних фактів, а й важливу роль у забезпеченні правової визначеності, розвитку електронного урядування та реалізації процесів цифрової трансформації держави. Подальше вдосконалення нотаріальної діяльності має бути пов'язане із впровадженням електронних технологій, модернізацією системи зберігання нотаріальних документів, посиленням механізмів державного контролю та розвитком електронного нотаріату як складової сучасної моделі публічного адміністрування.

Однією з ключових тенденцій розвитку сучасного нотаріату є цифровізація нотаріальної діяльності, яка передбачає поступовий перехід від традиційного паперового документообігу до електронних форм взаємодії між нотаріусом, громадянами та державою. Особливого значення в цьому контексті набуває використання електронних договорів у нотаріальному процесі, що розглядається як важливий елемент модернізації правової системи та підвищення ефективності надання нотаріальних послуг. У статті Д Букатової «Електронний договір у нотаріальному процесі: між цифровізацією та юридичними викликами» досліджуються основні переваги, ризики та правові виклики впровадження електронних договорів у діяльність нотаріату, а також аналізується міжнародний досвід цифрової трансформації нотаріальних процедур.

Науковці зазначають, що розвиток інформаційно-комунікаційних технологій суттєво вплинув на функціонування правових інститутів, у тому числі нотаріату. Традиційна модель посвідчення договорів поступово трансформується під впливом електронного документообігу, цифрових підписів та автоматизованих реєстрів. У багатьох європейських країнах електронні договори вже стали складовою нотаріальної практики, що сприяє підвищенню оперативності надання послуг та зменшенню адміністративного навантаження на громадян і бізнес. Водночас цифровізація нотаріального

процесу потребує належного нормативно-правового забезпечення та гарантування високого рівня інформаційної безпеки.

У дослідженні наголошується, що електронний договір є не просто цифровою копією паперового документа, а самостійною формою правочину, яка має юридичну силу за умови дотримання встановлених законодавством вимог щодо ідентифікації сторін, автентичності документа та використання кваліфікованого електронного підпису. Саме тому ключовим завданням нотаріуса в умовах цифровізації залишається забезпечення законності правочину, перевірка волевиявлення сторін та гарантування юридичної достовірності документа [10].

Важливим аспектом, на який звертають увагу науковці, є зміна ролі нотаріуса в умовах цифрового середовища. Якщо раніше основна функція нотаріуса полягала у фізичному посвідченні документів та встановленні особи учасників правочину, то сьогодні він дедалі більше виступає гарантом інформаційної безпеки та правової надійності електронних транзакцій. У зв'язку з цим нотаріус повинен володіти не лише ґрунтовними юридичними знаннями, а й достатнім рівнем цифрової компетентності для роботи з електронними системами та реєстрами.

Особливу увагу авторка приділяє правовим ризикам використання електронних договорів. Серед основних проблем цифровізації нотаріальної діяльності виокремлюються питання кібербезпеки, захисту персональних даних, можливості несанкціонованого втручання в електронні системи, а також складність перевірки дійсного волевиявлення сторін за відсутності безпосереднього особистого контакту. Крім того, використання електронних технологій потребує створення ефективних механізмів зберігання та архівування нотаріальних документів, що гарантуватимуть їхню цілісність і доступність протягом тривалого часу.

Дослідження демонструє, що в країнах Європейського Союзу цифровізація нотаріальної діяльності здійснюється поетапно та супроводжується розробленням спеціального законодавства, яке регламентує

порядок використання електронних документів, електронних підписів та дистанційних нотаріальних процедур. Особливого розвитку набули електронні сервіси у Франції, Німеччині, Естонії та Іспанії, де нотаріуси активно використовують цифрові реєстри, електронні архіви та онлайн-системи обміну документами. Такий досвід підтверджує можливість ефективного поєднання традиційних принципів нотаріальної діяльності із сучасними технологічними рішеннями [3].

Для України досвід зарубіжних держав є надзвичайно важливим у контексті формування електронного нотаріату як складової цифрової трансформації публічного адміністрування. Впровадження електронних договорів може сприяти спрощенню нотаріальних процедур, скороченню строків оформлення документів, підвищенню доступності нотаріальних послуг та зменшенню бюрократичних бар'єрів. Водночас успішна реалізація таких змін потребує удосконалення нормативно-правової бази, розвитку цифрової інфраструктури, підвищення рівня кіберзахисту та професійної підготовки нотаріусів до роботи в умовах цифрового середовища.

У контексті розвитку нотаріату як елемента системи публічного адміністрування впровадження електронних договорів слід розглядати не лише як технічне нововведення, а як важливий напрям модернізації механізмів захисту прав громадян. Використання цифрових технологій сприяє підвищенню ефективності діяльності нотаріату, забезпечує прозорість процедур та відповідає сучасним європейським тенденціям розвитку правових інститутів.

Аналіз положень статті Д. Букатової дозволяє узагальнити найбільш перспективні напрями розвитку сучасного нотаріату (табл.1.3.). Зарубіжний досвід свідчить про ефективність цифрових технологій у сфері нотаріальної діяльності, а їх подальше впровадження в Україні сприятиме підвищенню якості нотаріальних послуг, розвитку електронного нотаріату та зміцненню правової визначеності в умовах цифрової трансформації держави.

Таблиця 1.3

**Основні напрями цифрової трансформації нотаріату в системі
публічного адміністрування**

Напрямок цифровізації	Зміст та характеристика	Очікувані переваги	Основні виклики та ризики
Електронний документообіг	Використання цифрових документів замість паперових носіїв у нотаріальному процесі	Скорочення часу на обробку документів, підвищення оперативності надання послуг	Необхідність нормативного врегулювання та технічної сумісності систем
Електронні нотаріальні архіви	Створення цифрових систем зберігання нотаріальних документів та інформації	Захист документів від втрати або пошкодження, швидкий доступ до інформації, оптимізація архівної роботи	Забезпечення довгострокового зберігання даних та їх кіберзахисту
Електронний нотаріат (е-нотаріат)	Комплекс цифрових сервісів для вчинення нотаріальних дій із використанням сучасних інформаційних технологій	Підвищення доступності нотаріальних послуг, інтеграція з електронним урядуванням, зручність для громадян	Потреба в удосконаленні законодавства та захисті персональних даних
Електронні договори	Використання цифрових правочинів, підписаних кваліфікованим електронним підписом	Спрощення договірних процедур, скорочення строків оформлення документів, зниження бюрократичного навантаження	Ризики кіберзагроз, складність перевірки волевиявлення сторін, захист інформації
Електронний контроль та моніторинг діяльності нотаріусів	Використання цифрових систем нагляду за дотриманням законодавства та професійних стандартів	Підвищення прозорості діяльності нотаріусів, зміцнення суспільної довіри, ефективний державний контроль	Необхідність створення безпечних інформаційних платформ та регламентів доступу
Інтеграція з державними реєстрами	Автоматизована взаємодія нотаріусів із державними інформаційними системами та базами даних	Підвищення достовірності інформації, прискорення перевірки документів, зменшення кількості помилок	Захист реєстрів від несанкціонованого доступу та кібератак
Підвищення цифрової компетентності нотаріусів	Опанування нотаріусами цифрових технологій, електронних сервісів та інформаційної безпеки	Якісніше надання електронних послуг, ефективне використання сучасних технологій	Необхідність постійного професійного навчання та адаптації до технологічних змін

Таким чином, цифрова трансформація нотаріату є одним із пріоритетних напрямів модернізації системи публічного адміністрування. Впровадження електронного документообігу, цифрових архівів, електронних договорів та систем електронного нотаріату сприяє підвищенню ефективності нотаріальної діяльності, розширенню доступу громадян до правових послуг та зміцненню правової визначеності. Водночас успішна реалізація цих процесів потребує удосконалення нормативно-правового регулювання, розвитку цифрової інфраструктури та забезпечення високого рівня кібербезпеки.

1.3. Нормативно-правове регулювання нотаріальної діяльності в Україні

Нормативно-правове регулювання нотаріальної діяльності в Україні є важливою складовою механізму функціонування нотаріату як елемента системи публічного адміністрування. Ефективність діяльності нотаріусів, рівень захисту прав громадян, стабільність цивільного обороту та якість надання нотаріальних послуг безпосередньо залежать від належного правового забезпечення цієї сфери. У сучасних умовах реформування публічного управління та цифрової трансформації держави питання вдосконалення нормативної бази нотаріальної діяльності набувають особливої актуальності.

Основу правового регулювання нотаріальної діяльності становить Конституція України, яка закріплює фундаментальні принципи захисту прав і свобод людини та громадянина. Зокрема, ст. 3 Конституції України визначає права і свободи людини найвищою соціальною цінністю держави, а ст. 59 гарантує кожному право на професійну правничу допомогу. Саме через діяльність нотаріату забезпечується практична реалізація цих конституційних положень, оскільки нотаріуси здійснюють правозахисну, консультативну та превентивну функції у сфері цивільних правовідносин [1].

Ключовим нормативно-правовим актом, що регулює організацію та здійснення нотаріальної діяльності, є Закон України «Про нотаріат». Саме цей

Закон визначає поняття нотаріату, систему органів та посадових осіб, які здійснюють нотаріальні дії, правовий статус нотаріусів, порядок доступу до професії, компетенцію нотаріусів, а також механізми державного контролю за нотаріальною діяльністю. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про нотаріат», нотаріат є системою органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права та факти, що мають юридичне значення, а також вчиняти інші нотаріальні дії з метою надання їм юридичної вірогідності [7].

Як вже згадувалося, особливе значення у системі нормативного регулювання має ст. 2-1 Закону України «Про нотаріат», яка визначає повноваження Міністерства юстиції України у сфері організації нотаріальної діяльності. Міністерство юстиції здійснює державне регулювання нотаріату, організовує роботу кваліфікаційних комісій, контролює дотримання нотаріусами вимог законодавства, забезпечує функціонування державних реєстрів та здійснює перевірки організації нотаріальної діяльності [7]. Таким чином, нотаріат функціонує у межах чітко визначеного адміністративно-правового механізму державного управління.

Науковці наголошують, що сучасне нормативно-правове регулювання нотаріальної діяльності характеризується поєднанням публічно-правових та приватно-правових елементів. Нотаріус є носієм делегованих державою повноважень, а його діяльність має публічно-правовий характер, незважаючи на незалежність приватної нотаріальної практики. У свою чергу, науковці підкреслюють, що нотаріат виступає суб'єктом публічної адміністрації спеціальної компетенції, оскільки реалізує окремі функції держави у сфері забезпечення законності цивільного обороту та захисту прав громадян [2].

Важливим елементом правового регулювання нотаріальної діяльності є встановлення гарантій незалежності нотаріуса та законності його діяльності. Науковці зазначають, що ефективне функціонування нотаріату неможливе без належної системи адміністративно-правових гарантій, які забезпечують професійну незалежність нотаріуса, захист від незаконного втручання у його діяльність та дотримання принципу законності під час вчинення нотаріальних

дій [29]. У цьому контексті особливого значення набувають норми законодавства, що регулюють дисциплінарну відповідальність нотаріусів, порядок проведення перевірок та механізми оскарження нотаріальних дій.

Крім Закону України «Про нотаріат», важливу роль у нормативному регулюванні відіграють підзаконні нормативно-правові акти Міністерства юстиції України. Одним із ключових документів є Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України [51], який детально регламентує процедуру посвідчення правочинів, оформлення спадкових прав, засвідчення справжності підписів, посвідчення довіреностей та вчинення інших нотаріальних дій. Саме цей нормативний акт забезпечує уніфікацію нотаріальної практики та реалізацію принципу законності у діяльності нотаріусів.

Правила ведення нотаріального діловодства були затверджені наказом Міністерства юстиції України від 22 грудня 2010 року № 3253/5 та зареєстровані в Міністерстві юстиції України 23 грудня 2010 року за № 1318/18613 [17]. Вони є обов'язковими для державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів та приватних нотаріусів. Відповідно до п. 1.1 Правил, нотаріальне діловодство визначається як діяльність нотаріусів, нотаріальних архівів та державних нотаріальних контор щодо створення, обліку та зберігання документів на паперових і електронних носіях у процесі здійснення нотаріальної діяльності. Таким чином, законодавець офіційно закріплює не лише документальну, а й цифрову складову сучасного нотаріального процесу, що свідчить про поступову інтеграцію нотаріату до системи електронного публічного адміністрування.

Згідно з п. 1.2 Правил, нотаріальне діловодство ведеться державною мовою. Така норма забезпечує дотримання вимог Конституції України щодо функціонування української мови як державної та сприяє уніфікації нотаріальної документації. Водночас п. 1.3 Правил передбачає, що основні терміни у сфері нотаріального діловодства застосовуються відповідно до

положень ДСТУ 2732:2023 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять».

Особливу увагу нормативний акт приділяє організації нотаріального документообігу. Так, відповідно до п. 2.1 Правил, організаційно-розпорядчі документи нотаріусів повинні оформлюватися відповідно до вимог Типової інструкції з діловодства, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України № 55 від 17 січня 2018 року, а також ДСТУ 4163:2020 щодо оформлення документації [54]. Це свідчить про інтеграцію нотаріального діловодства у загальнодержавну систему адміністративного документообігу. Нормативно важливим є положення п. 2.3 Правил, відповідно до якого нотаріальне діловодство регулюється не лише Законом України «Про нотаріат», а й іншими нормативно-правовими актами у сфері документообігу та архівної справи. Це підтверджує комплексний характер правового регулювання нотаріальної діяльності та її тісний зв'язок із системою публічного адміністрування.

Окремого значення набувають положення розділу III Правил, які регулюють відповідальність за ведення нотаріального діловодства. Відповідно до п. 3.3, відповідальним за ведення нотаріального діловодства та архіву приватного нотаріуса є сам нотаріус. При цьому він може покласти виконання окремих технічних функцій на працівника, який перебуває з ним у трудових відносинах, однак юридична відповідальність залишається за нотаріусом. Такий підхід відповідає принципу персональної відповідальності нотаріуса, який є характерною ознакою латинської моделі нотаріату.

Важливою гарантією збереження нотаріальної інформації є норма п. 3.4 Правил, яка передбачає обов'язок нотаріуса у разі втрати документів негайно повідомити територіальний орган Міністерства юстиції України та вжити заходів щодо їх відновлення [17]. Це положення спрямоване на забезпечення стабільності цивільного обороту та захисту прав осіб, які звертаються за вчиненням нотаріальних дій.

Суттєве значення у нотаріальному процесі має порядок оформлення нотаріальних документів. Так, відповідно до п. 6.1 Правил, складання та оформлення нотаріальних документів здійснюється згідно з вимогами чинного законодавства. Пункт 6.2 передбачає ведення спеціальних книг і журналів для реєстрації нотаріальних дій, а п. 6.3 встановлює обов'язковість ведення реєстру для реєстрації нотаріальних дій за затвердженими формами. Саме реєстрація нотаріальних дій забезпечує офіційне підтвердження юридичних фактів та контроль за законністю діяльності нотаріусів.

Сучасний етап розвитку нотаріального діловодства характеризується активною цифровізацією. Останні зміни до Правил ведення нотаріального діловодства, внесені наказами Міністерства юстиції України у 2021–2025 роках, спрямовані на адаптацію нотаріальної системи до умов електронного документообігу, воєнного стану та функціонування електронних державних реєстрів. Зокрема, було уточнено порядок ведення електронних документів, удосконалено процедури архівування та запроваджено нові механізми збереження нотаріальної документації в умовах надзвичайних ситуацій.

Суттєве значення для функціонування сучасного нотаріату має законодавство у сфері державної реєстрації. Нотаріуси є спеціальними суб'єктами державної реєстрації речових прав на нерухоме майно відповідно до положень Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» [21]. Це свідчить про інтеграцію нотаріальної діяльності у систему електронного публічного адміністрування та делегування нотаріусам окремих владних повноважень держави.

Сучасний розвиток нотаріату в Україні нерозривно пов'язаний із процесами цифрової трансформації публічного адміністрування та впровадження електронних сервісів. Важливу роль у формуванні правових засад електронного нотаріату відіграють Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг»[56] та Закон України «Про електронні довірчі послуги», [57] які створюють нормативну основу для

використання електронних документів, електронного підпису та цифрової взаємодії між суб'єктами правовідносин.

Однією з ключових гарантій функціонування електронного документообігу є закріплений у статті 8 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» принцип рівності юридичної сили електронного та паперового документа. Законодавець прямо встановлює, що юридична сила електронного документа не може бути заперечена виключно через його електронну форму, а допустимість такого документа як доказу не може ставитися під сумнів лише через спосіб його створення. Це положення стало важливою передумовою для розвитку електронного нотаріату та впровадження цифрових технологій у сфері нотаріальної діяльності.

Особливе значення для нотаріальної практики має також норма статті 8 зазначеного Закону, відповідно до якої нотаріальне посвідчення цивільно-правових угод, укладених шляхом створення електронних документів, здійснюється у порядку, визначеному законодавством. Таким чином, українське законодавство визнає можливість використання електронних документів у нотаріальному процесі та створює правові передумови для подальшого розвитку електронного нотаріату.

Не менш важливе значення має Закон України «Про електронні довірчі послуги», який визначає правові засади використання кваліфікованого електронного підпису та електронної печатки. Відповідно до статті 18 цього Закону кваліфікований електронний підпис прирівнюється до власноручного підпису та має презумпцію його відповідності. Завдяки цьому електронний підпис виступає надійним інструментом підтвердження особи під час вчинення електронних правочинів і забезпечує належний рівень правової безпеки в цифровому середовищі.

Важливим є й те, що законодавство закріплює принцип недискримінації електронного підпису. Зокрема, електронний підпис не може бути визнаний недійсним лише через його електронну форму, що забезпечує можливість його

повноцінного використання у нотаріальній діяльності та інших сферах публічного управління.

Крім того, законодавець окремо визначає, що правочини, які підлягають нотаріальному посвідченню або державній реєстрації, можуть вчинятися в електронній формі із застосуванням кваліфікованих електронних довірчих послуг. Такий підхід свідчить про поступову адаптацію українського законодавства до європейських стандартів цифровізації юридичних процедур та створює передумови для запровадження повноцінного електронного нотаріату. [12]

Важливе місце в системі нормативно-правового регулювання нотаріальної діяльності займає Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [55]. Цей нормативно-правовий акт визначає правові та організаційні засади державної реєстрації суб'єктів господарювання, а також закріплює повноваження нотаріусів у сфері здійснення реєстраційних дій.

Особливого значення набуває стаття 6 Закону, відповідно до якої нотаріус визнається державним реєстратором та наділяється правом здійснювати окремі реєстраційні дії нарівні з іншими суб'єктами державної реєстрації. Законодавець прямо визначає, що державним реєстратором може бути нотаріус, що свідчить про наділення його додатковими владними повноваженнями у сфері публічного адміністрування.

У межах реалізації делегованих державою повноважень нотаріуси здійснюють державну реєстрацію змін до відомостей про юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, вносять відповідні записи до Єдиного державного реєстру, перевіряють документи на відповідність вимогам законодавства та забезпечують достовірність реєстраційних даних. Така діяльність спрямована на забезпечення стабільності господарського обороту та захист прав учасників підприємницької діяльності.

Надання нотаріусам функцій державної реєстрації є проявом сучасної тенденції до децентралізації адміністративних послуг та оптимізації діяльності

органів державної влади. Завдяки цьому забезпечується спрощення доступу громадян та суб'єктів господарювання до реєстраційних процедур, скорочуються строки надання адміністративних послуг та підвищується ефективність функціонування системи державної реєстрації.

Науковці зазначають, що участь нотаріусів у державній реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців є одним із найбільш яскравих проявів поєднання приватноправових та публічно-правових засад у діяльності нотаріату. У цьому контексті нотаріус виступає не лише незалежним правником, а й суб'єктом реалізації державної політики у сфері реєстрації та легалізації господарської діяльності. Такий підхід відповідає європейській моделі нотаріату, відповідно до якої нотаріуси виконують окремі функції держави з метою забезпечення правової визначеності та юридичної безпеки.

У працях науковців, які досліджують корпоративне право [52], державна реєстрація розглядається не просто як технічна процедура, а як інструмент безпеки права власності.

Позитивна оцінка: Науковці одностайні в тому, що залучення нотаріусів до реєстрації суттєво ускладнило «чорне» рейдерство. Нотаріус, на відміну від колишніх комунальних реєстраторів, ризикує своєю дорогою ліцензією, репутацією та майном, тому ретельніше перевіряє реальну волю учасників юридичної особи.

Критика та застереження: Дослідники корпоративних спорів вказують на проблему «вузької спеціалізації». Іноді реєстраційне законодавство змінюється настільки швидко, що нотаріусу складно відстежити всі нюанси формування статутного капіталу чи специфіку підписання протоколів іноземними інвесторами, що призводить до ненавмисних помилок, які потім оскаржуються в судах.

На думку експертів, сучасний нотаріус виконує не лише класичні нотаріальні функції щодо посвідчення правочинів та юридичних фактів, але й здійснює окремі владні повноваження у сфері державної реєстрації. Наділення нотаріусів функціями державних реєстраторів юридичних осіб та фізичних

осіб-підприємців є проявом делегування державою адміністративних повноважень професійним правникам, що сприяє підвищенню ефективності надання адміністративних послуг та забезпеченню правової визначеності у сфері підприємницької діяльності. Особливе значення така модель має для захисту корпоративних прав та протидії рейдерству, оскільки нотаріус зобов'язаний здійснювати правову перевірку поданих документів, встановлювати особу заявника та перевіряти дійсність його волевиявлення перед внесенням відповідних відомостей до Єдиного державного реєстру [33].

Експерти підкреслюють, що участь нотаріусів у державній реєстрації є проявом інтеграції нотаріату до системи публічного адміністрування, оскільки в межах таких повноважень нотаріус діє не лише як незалежний правник, а й як спеціальний суб'єкт реалізації державної політики у сфері реєстрації та забезпечення стабільності цивільного й господарського обороту [34].

Важливим елементом нормативно-правового регулювання нотаріальної діяльності є законодавство у сфері захисту персональних даних. Правові засади обробки та захисту інформації про фізичних осіб визначені Законом України «Про захист персональних даних», який встановлює вимоги до збору, зберігання, використання та поширення персональної інформації. Для нотаріальної діяльності зазначений нормативно-правовий акт має особливе значення, оскільки в процесі вчинення нотаріальних дій нотаріус отримує доступ до персональних даних, серед яких паспортні дані, реєстраційні номери облікових карток платників податків, відомості про сімейний стан, майнові права, спадкові відносини та інша конфіденційна інформація. [58]

Відповідно до статті 6 Закону України «Про захист персональних даних»[57] обробка персональних даних повинна здійснюватися на законних підставах, із визначеною метою та в обсязі, необхідному для її досягнення. У нотаріальній діяльності такою підставою виступає не лише згода особи, а й безпосередня вимога закону щодо встановлення особи учасників правочину, перевірки їхньої цивільної дієздатності та фіксації юридично значущих фактів [27].

Особливої уваги заслуговують наукові висновки науковиці [71], яка досліджує особливості обробки персональних даних нотаріусом під час здійснення професійної діяльності та забезпечення нотаріальної таємниці. Науковиця обґрунтовує, що застосування загальних механізмів отримання згоди на обробку персональних даних у нотаріальному процесі має специфічний характер. На відміну від більшості суб'єктів, які обробляють персональні дані на договірних засадах, нотаріус діє на підставі закону та виконує делеговані державою повноваження. Тому правовою підставою для обробки персональних даних у більшості випадків виступає саме виконання законодавчо визначених обов'язків нотаріуса, а не виключно волевиявлення особи.

Отже, нормативно-правове регулювання нотаріальної діяльності в Україні має комплексний та багаторівневий характер. Його основу становлять конституційні норми та спеціальне законодавство, насамперед Закон України «Про нотаріат», який визначає правові засади організації та функціонування нотаріату, повноваження нотаріусів і механізми державного контролю за їх діяльністю.

Система нормативного забезпечення нотаріату (табл.1.4., рис.1.2) охоплює не лише акти, що регулюють безпосередньо нотаріальні процедури, а й законодавство у сфері державної реєстрації, електронного документообігу, електронних довірчих послуг та захисту персональних даних. Це свідчить про поступове розширення функцій нотаріату та його інтеграцію до сучасної системи публічного адміністрування.

Особливої актуальності набувають нормативно-правові акти, спрямовані на цифровізацію нотаріальної діяльності. Вони створюють правові передумови для розвитку електронного нотаріату, використання електронних документів і кваліфікованого електронного підпису, що відповідає сучасним тенденціям цифрової трансформації державного управління та європейським стандартам надання правових послуг.

Таблиця 1.4

Система нормативно-правового регулювання нотаріальної діяльності

Рівень нормативного регулювання	Нормативно-правовий акт	Основний зміст регулювання	Значення для нотаріальної діяльності
Конституційний	Конституція України	Гарантії прав людини, право, принцип верховенства права	Формує конституційні засади діяльності
Базовий спеціальний	Закон України «Про нотаріат»	Правовий статус нотаріусів, система нотаріату, повноваження, порядок здійснення нотаріальної діяльності	Основний нормативний акт у сфері нотаріату
Організаційно-управлінський	Повноваження Міністерства юстиції України (ст. 2-1 Закону «Про нотаріат»)	Контроль, нагляд, ведення реєстрів, перевірки діяльності нотаріусів	Забезпечує державне регулювання нотаріату
Процедурний	Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України	Визначає процедури посвідчення правочинів та інших нотаріальних дій	Уніфікує нотаріальну практику
Документаційний	Правила ведення нотаріального діловодства	Створення, облік, зберігання документів, ведення реєстрів	Забезпечує належний документообіг
Реєстраційний	Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»	Повноваження нотаріусів як суб'єктів державної реєстрації	Інтегрує нотаріат у систему державної реєстрації
Корпоративно-реєстраційний	Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»	Наділення нотаріусів функціями державних реєстраторів	Сприяє захисту корпоративних прав та протидії рейдерству
Цифровий	Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг»	Використання електронних документів та електронного документообігу	Формує правові засади електронного нотаріату
Цифровий	Закон України «Про електронні довірчі послуги»	Регулювання використання кваліфікованого електронного підпису та печатки	Забезпечує юридичну силу електронних правочинів
Інформаційно-правовий	Закон України «Про захист персональних даних»	Обробка, зберігання та захист персональних даних	Гарантує конфіденційність інформації

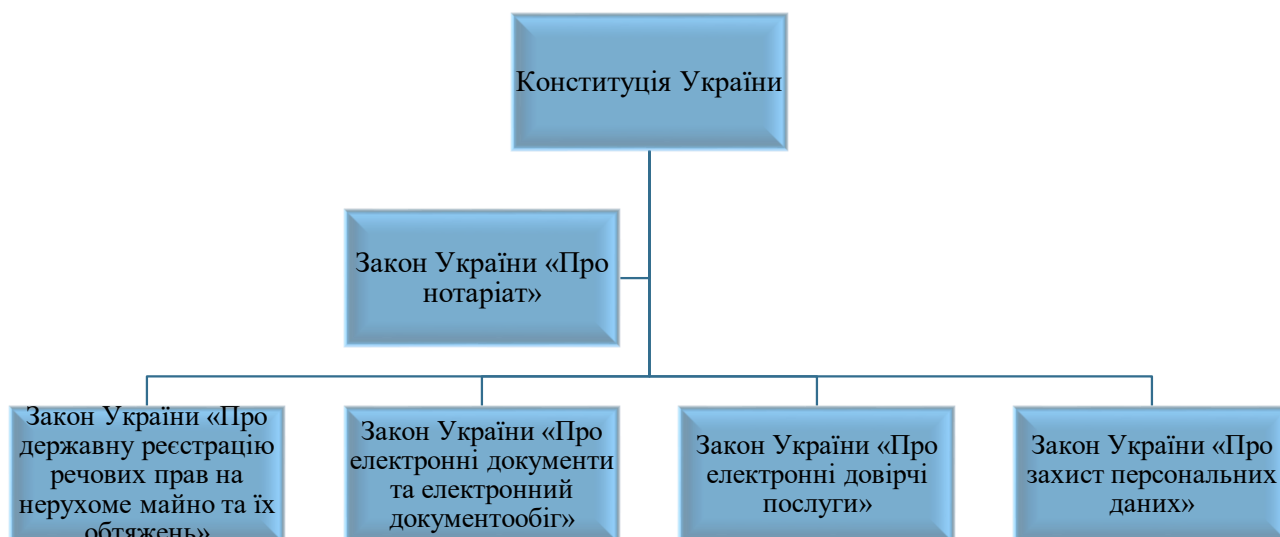

Рис. 1.2. Ієрархія нормативно-правового регулювання нотаріальної діяльності

Таким чином, чинна система нормативно-правового регулювання забезпечує належні умови для реалізації нотаріусами як традиційних правозахисних і посвідчувальних функцій, так і делегованих державою адміністративних повноважень, сприяючи зміцненню правової визначеності, захисту прав громадян та підвищенню ефективності функціонування нотаріату в Україні.

1.4. Зарубіжний досвід організації нотаріату та можливості його впровадження в Україні

Сучасний розвиток нотаріату в Україні відбувається під значним впливом європейських правових традицій та міжнародних стандартів нотаріальної діяльності. Українська модель нотаріату належить до системи латинського нотаріату, яка функціонує у більшості держав континентальної правової системи та ґрунтується на принципах незалежності нотаріуса, превентивного захисту прав і поєднання публічних та приватних засад діяльності. Науковці наголошують, що сучасна модель українського нотаріату поступово наближається до європейської латинської системи, яка ґрунтується

на принципах незалежності нотаріуса, професійної автономії, юридичної відповідальності та превентивного захисту прав учасників цивільних правовідносин [37]. У сучасних умовах український нотаріат демонструє високий рівень організаційного та нормативного розвитку, поступово інтегруючись до європейського правового простору та цифрової системи публічного адміністрування.

Порівняльно-правовий аналіз, проведений у дисертаційному дослідженні А. Мединської, свідчить, що нотаріат у різних країнах світу має спільну мету – забезпечення правової визначеності та захисту прав учасників цивільних правовідносин, проте відрізняється за організаційними моделями, обсягом повноважень нотаріусів та ступенем державного контролю за їх діяльністю [38].

У країнах континентальної правової системи, зокрема у Франції, Німеччині, Італії, Іспанії, Польщі та Австрії (табл. 1.5.), функціонує так звана латинська модель нотаріату (табл.1.6.).

Таблиця 1.5

Зарубіжний досвід розвитку нотаріату та можливості його впровадження в Україні

Країна	Особливості нотаріальної системи	Корисний досвід для України
Франція	Єдина цифрова мережа нотаріату, електронні архіви, високий рівень цифровізації	Створення єдиного електронного нотаріального архіву та інтегрованої цифрової системи
Німеччина	Розвинена система правового консультування, високі кваліфікаційні вимоги	Посилення професійної підготовки та контролю якості нотаріальних послуг
Італія	Високі стандарти професійної етики та дисциплінарної відповідальності	Удосконалення механізмів професійного самоврядування нотаріусів
Молдова	Розвинені механізми професійної доброчесності нотаріусів	Підвищення стандартів професійної етики
Естонія	Повна інтеграція нотаріату в систему електронного урядування, дистанційні послуги	Розвиток концепції «Е-нотаріату» та дистанційних нотаріальних процедур
Польща	Поєднання європейських стандартів із цифровими сервісами	Подальша гармонізація українського законодавства з правом ЄС

Для континентальної правової системи характерним є наділення нотаріуса публічними повноваженнями від імені держави, високий рівень професійної відповідальності та значна доказова сила нотаріальних актів. Нотаріус у таких державах виступає незалежним фахівцем, однак водночас виконує функції, що мають публічно-правовий характер. Його діяльність спрямована не лише на посвідчення правочинів, а й на попередження правових конфліктів, що відповідає концепції превентивного правосуддя.

Окрему увагу дослідниця приділяє досвіду Італії та Молдови щодо професійної етики нотаріусів. У зазначених країнах значна роль відводиться питанням професійної доброчесності, незалежності та дисциплінарної відповідальності нотаріусів. Високі стандарти професійної етики сприяють формуванню довіри громадян до нотаріальних інститутів та забезпечують належний рівень захисту прав учасників правовідносин. Для України це має важливе значення в контексті подальшого вдосконалення механізмів професійного самоврядування нотаріусів та підвищення якості нотаріальних послуг.

На відміну від держав континентальної правової сім'ї, у країнах загального права, зокрема у Великій Британії та США, нотаріуси мають значно вужчий обсяг повноважень. Їх діяльність переважно обмежується засвідченням підписів, копій документів та окремих юридичних фактів. Водночас основне навантаження щодо підготовки правових документів покладається на адвокатів та інших юридичних консультантів. Такий підхід суттєво відрізняється від української моделі нотаріату, яка історично тяжіє до латинської системи та передбачає значно ширший перелік нотаріальних повноважень.

Перспективним напрямом розвитку нотаріату в зарубіжних країнах є цифровізація нотаріальної діяльності. У дисертації підкреслюється, що сучасні тенденції розвитку нотаріату пов'язані із впровадженням електронного документообігу, електронних реєстрів, дистанційного посвідчення окремих нотаріальних дій та використанням цифрових технологій для забезпечення

правової безпеки громадян. Авторка визначає цифровізацію нотаріату як один із ключових напрямів модернізації адміністративно-правового статусу нотаріуса в сучасних умовах.

Таблиця 1.6

Порівняльна характеристика моделей нотаріату у зарубіжних країнах та Україні

Критерій	Континентальна (латинська) модель	Англосаксонська модель	Україна
Країни поширення	Франція, Німеччина, Італія, Іспанія, Польща, Австрія	США, Велика Британія	Україна
Статус нотаріуса	Незалежний правник із делегованими державою повноваженнями	Особа, уповноважена засвідчувати підписи та факти	Незалежний нотаріус із делегованими державою повноваженнями
Основна функція	Превентивний захист прав та правова безпека	Формальне засвідчення документів	Захист прав, посвідчення правочинів, державна реєстрація
Участь у правочинах	Активна правова перевірка та консультування	Мінімальна	Комплексна правова перевірка
Юридична сила нотаріальних актів	Висока доказова сила	Обмежена	Висока доказова сила
Рівень відповідальності нотаріуса	Високий	Порівняно невисокий	Високий
Державний контроль	Значний	Обмежений	Значний
Цифровізація	Активно розвивається	Розвивається нерівномірно	Активно впроваджується

Особливу увагу в роботі приділено також розвитку нових функцій нотаріату, серед яких важливе місце займає нотаріальна медіація. У багатьох європейських країнах нотаріуси дедалі частіше залучаються до процедур альтернативного врегулювання спорів, що дозволяє зменшити навантаження на судову систему та сприяти досягненню компромісу між сторонами. Такий досвід є актуальним для України, оскільки відповідає сучасним тенденціям розвитку превентивного правосуддя та підвищення ефективності захисту прав громадян.

Однією з найбільш розвинених моделей нотаріату вважається нотаріальна система Франція, яка є класичним прикладом латинського нотаріату. Французькі нотаріуси виступають носіями делегованих державою повноважень та мають статус публічних посадових осіб. Водночас вони здійснюють незалежну професійну діяльність і несуть персональну відповідальність за законність посвідчених правочинів [20]. Особливістю французької системи є високий рівень цифровізації нотаріальних процедур, функціонування електронних архівів та використання єдиної цифрової мережі нотаріату, що забезпечує швидкий обмін інформацією між нотаріусами та державними реєстрами.

Подібна модель функціонує і в Німеччина, де нотаріат виконує важливу превентивну функцію у сфері цивільних правовідносин. Німецькі нотаріуси зобов'язані не лише посвідчувати правочини, а й надавати сторонам правові консультації, перевіряти законність угод та попереджати можливі юридичні ризики [62]. Значна увага приділяється професійній підготовці нотаріусів та державному контролю за якістю нотаріальних послуг. Українська система нотаріату у цьому аспекті поступово наближається до німецької моделі шляхом посилення кваліфікаційних вимог та цифровізації нотаріальної діяльності.

Цікавим є досвід Естонія, яка вважається одним із світових лідерів у сфері електронного урядування. Естонський нотаріат інтегрований до єдиної цифрової системи державних послуг, що дозволяє здійснювати значну частину нотаріальних процедур дистанційно із застосуванням електронної ідентифікації особи та цифрового підпису [18]. Саме естонський досвід є особливо актуальним для України у контексті розвитку концепції «Е-нотаріату», оскільки демонструє ефективність поєднання цифрових технологій із високим рівнем правового захисту громадян.

У країнах англосаксонської правової системи, зокрема у США та Велика Британія, нотаріат має значно вужчі повноваження порівняно з континентальною моделлю. Основною функцією нотаріуса є засвідчення

підписів, копій документів та окремих юридичних фактів [23]. Нотаріуси не здійснюють комплексного правового аналізу правочинів і не несуть такого обсягу відповідальності, як нотаріуси країн латинського нотаріату. Саме тому українська модель нотаріату є більш наближеною до європейської континентальної системи, яка забезпечує вищий рівень превентивного правового захисту.

Варто зазначити, що в останні роки нотаріальна система України суттєво модернізувалася та відповідає сучасним тенденціям розвитку публічного адміністрування. Українські нотаріуси активно працюють із державними електронними реєстрами, використовують кваліфікований електронний підпис, здійснюють функції державних реєстраторів та інтегровані у цифрову систему надання адміністративних послуг [24]. В умовах воєнного стану та цифрової трансформації держави нотаріат продемонстрував високий рівень адаптивності та ефективності функціонування.

Перспективним напрямом розвитку українського нотаріату є подальше впровадження елементів електронного нотаріату, розширення дистанційних нотаріальних процедур, створення єдиного електронного нотаріального архіву та удосконалення механізмів інформаційної безпеки. Досвід країн Європейського Союзу свідчить, що цифровізація нотаріальної діяльності не лише підвищує оперативність надання послуг, а й сприяє зміцненню правових гарантій та прозорості діяльності нотаріусів [25].

Проведений аналіз зарубіжного досвіду організації нотаріальної діяльності дає підстави стверджувати, що сучасні моделі нотаріату, незважаючи на відмінності в організаційно-правових підходах, мають спільну мету – забезпечення правової визначеності, захисту прав та законних інтересів учасників цивільних правовідносин. Порівняльне дослідження засвідчило, що найбільш поширеною в країнах континентальної Європи є латинська модель нотаріату, яка поєднує незалежність нотаріуса з виконанням делегованих державою публічних функцій та орієнтована на превентивний захист прав і попередження правових конфліктів.

Встановлено, що український нотаріат за своїми основними характеристиками відповідає принципам латинського нотаріату та поступово наближається до європейських стандартів організації нотаріальної діяльності. На відміну від англосаксонської моделі, де нотаріуси виконують переважно функції засвідчення підписів і документів, українські нотаріуси здійснюють комплексну правову перевірку правочинів, надають правові консультації та виконують окремі функції державної реєстрації, що забезпечує вищий рівень правового захисту громадян.

Особливу цінність для подальшого розвитку нотаріату в Україні становить досвід держав Європейського Союзу. Зокрема, французька модель демонструє ефективність функціонування єдиної цифрової інфраструктури нотаріату та електронних архівів, німецька практика підтверджує важливість високих кваліфікаційних вимог і превентивної ролі нотаріуса, а естонський досвід свідчить про значний потенціал інтеграції нотаріальних послуг до системи електронного урядування. Не менш важливими є напрацювання Італії та Молдови у сфері професійної етики, дисциплінарної відповідальності та розвитку інститутів професійного самоврядування нотаріусів.

Водночас визначено, що одним із ключових напрямів модернізації нотаріальної діяльності у світі є цифровізація. Розвиток електронного документообігу, електронних реєстрів, дистанційних нотаріальних процедур, електронних архівів та систем електронної ідентифікації суттєво підвищує доступність, оперативність і прозорість нотаріальних послуг. Для України особливо актуальним є впровадження повноцінної системи електронного нотаріату, створення єдиного електронного нотаріального архіву та посилення механізмів інформаційної безпеки.

Перспективним напрямом розвитку також є запозичення європейського досвіду нотаріальної медіації як інструменту альтернативного врегулювання спорів, що відповідає сучасній концепції превентивного правосуддя та сприяє зниженню навантаження на судову систему.

Отже, подальший розвиток нотаріату в Україні доцільно пов'язувати з адаптацією кращих європейських практик, насамперед у сферах цифрової трансформації, професійної підготовки нотаріусів, зміцнення стандартів професійної етики, розвитку нотаріального самоврядування та впровадження новітніх електронних сервісів. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню ефективності нотаріальної діяльності, зміцненню правових гарантій громадян та подальшій інтеграції України до європейського правового простору.

Висновки до розділу 1

Дослідження теоретико-правових засад нотаріату як елемента системи публічного адміністрування дозволяє дійти висновку, що нотаріат є важливим інститутом правової держави, діяльність якого спрямована на забезпечення правової визначеності, захист прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб, а також підтримання стабільності цивільного обороту. Його особливість полягає у поєднанні публічно-правової та приватно-правової природи, що зумовлює виконання нотаріусами як делегованих державою владних повноважень, так і функцій незалежної професійної діяльності.

Встановлено, що український нотаріат функціонує на засадах латинської моделі нотаріату, яка є характерною для більшості держав континентальної правової системи. На відміну від англосаксонської моделі, нотаріус в Україні не обмежується формальним засвідченням документів. Це дозволяє розглядати нотаріат як інститут превентивного правосуддя, діяльність якого спрямована на недопущення виникнення правових конфліктів та зменшення навантаження на судову систему.

Доведено, що в системі публічного адміністрування нотаріат займає особливе місце між органами виконавчої влади та судовою системою. Нотаріуси реалізують делеговані державою повноваження щодо посвідчення правочинів, засвідчення юридичних фактів, забезпечення доказів, оформлення спадкових прав та здійснення окремих реєстраційних функцій. При цьому

ефективність їхньої діяльності забезпечується поєднанням професійної незалежності, державного контролю та механізмів професійного самоврядування.

Важливим напрямом сучасного розвитку нотаріату є цифрова трансформація нотаріальної діяльності. Аналіз нормативно-правових актів та зарубіжного досвіду свідчить, що впровадження електронного документообігу, електронних реєстрів, цифрових архівів, електронних договорів та концепції електронного нотаріату створює передумови для підвищення доступності, оперативності та якості нотаріальних послуг. Водночас такі процеси потребують удосконалення нормативно-правового забезпечення, розвитку цифрової інфраструктури та впровадження ефективних механізмів кібербезпеки.

Дослідження зарубіжного досвіду дозволило встановити, що найбільш перспективними напрямками модернізації українського нотаріату є подальший розвиток електронного нотаріату, створення єдиного електронного нотаріального архіву, удосконалення системи професійної підготовки нотаріусів, посилення стандартів професійної етики та розширення використання альтернативних способів врегулювання спорів, зокрема нотаріальної медіації. Практика держав Європейського Союзу підтверджує ефективність поєднання традиційних принципів латинського нотаріату із сучасними цифровими технологіями.

Визначено, що нормативно-правове регулювання нотаріальної діяльності в Україні має комплексний характер і ґрунтується на Конституції України, Законі України «Про нотаріат», законодавстві у сфері державної реєстрації, електронного документообігу, електронних довірчих послуг, а також підзаконних нормативно-правових актах Міністерства юстиції України. Така система забезпечує належні правові умови для функціонування нотаріату як важливого суб'єкта публічного адміністрування.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ

2.1. Організаційна структура системи нотаріату України

Організаційна структура нотаріату України являє собою цілісну систему органів, установ та уповноважених осіб, діяльність яких спрямована на забезпечення охорони прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб шляхом вчинення нотаріальних дій. На відміну від багатьох інших інститутів публічного адміністрування, нотаріат поєднує централізоване державне регулювання із професійною автономією нотаріусів, що формує особливу модель організації нотаріальної діяльності.

Центральне місце у системі організаційного забезпечення нотаріальної діяльності займає Міністерство юстиції України, яке є головним органом виконавчої влади, відповідальним за формування та реалізацію державної політики у сфері нотаріату. Відповідно до Закону України «Про нотаріат», Міністерство здійснює нормативно-правове регулювання нотаріальної діяльності, забезпечує організацію функціонування нотаріальної системи та контроль за дотриманням законодавства нотаріусами. До його повноважень належить визначення порядку доступу до професії нотаріуса, організація роботи Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату, ведення та адміністрування Єдиного реєстру нотаріусів України, а також здійснення заходів щодо підвищення професійного рівня нотаріусів.

Важливим напрямом діяльності Міністерства юстиції є забезпечення єдності нотаріальної практики на всій території держави. З цією метою воно затверджує Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, Правила ведення нотаріального діловодства, інструкції та методичні рекомендації щодо застосування законодавства у сфері нотаріату. Крім того, Міністерство забезпечує нормативне та технічне функціонування державних

електронних реєстрів, які використовуються нотаріусами під час здійснення професійної діяльності, зокрема Спадкового реєстру, Єдиного реєстру довіреностей, Державного реєстру обтяжень рухомого майна та інших інформаційних систем. В умовах цифрової трансформації публічного адміністрування роль Міністерства юстиції значно зростає, оскільки саме воно координує впровадження елементів електронного нотаріату та розвиток цифрових сервісів у нотаріальній сфері.

Важливу роль у структурі нотаріату відіграють міжрегіональні управління Міністерства юстиції України, які забезпечують реалізацію державної політики у сфері нотаріату на регіональному рівні. Вони виступають безпосередньою ланкою взаємодії між Міністерством юстиції та нотаріусами, здійснюючи широкий спектр організаційних, контрольних та координаційних функцій. До їх компетенції належить реєстрація приватної нотаріальної діяльності, внесення відомостей до відповідних реєстрів, контроль за дотриманням нотаріусами вимог законодавства, а також організація перевірок нотаріальної діяльності.

Міжрегіональні управління проводять планові та позапланові перевірки організації роботи нотаріусів, контролюють ведення нотаріального діловодства, дотримання вимог щодо зберігання документів та архівних матеріалів, перевіряють правильність використання спеціальних бланків нотаріальних документів і доступу до державних реєстрів. У разі виявлення порушень вони можуть ініціювати застосування дисциплінарних заходів або порушувати питання щодо анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Крім того, міжрегіональні управління забезпечують функціонування державних нотаріальних архівів, організовують передачу документів до архівного зберігання та здійснюють контроль за збереженням нотаріальної документації.

Таким чином, Міністерство юстиції України та його міжрегіональні управління формують цілісну систему державного управління у сфері нотаріату, забезпечуючи нормативне регулювання, організаційний супровід,

контроль законності нотаріальної діяльності та впровадження сучасних цифрових технологій. Їх діяльність спрямована на забезпечення належного функціонування нотаріату як важливого інституту публічного адміністрування та гаранта правової визначеності у суспільстві.

Система органів та осіб, які здійснюють нотаріальні дії в Україні, чітко регламентована законодавством (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Система суб'єктів, які здійснюють нотаріальну діяльність в Україні

Критерій	Державні нотаріуси	Приватні нотаріуси
Правовий статус	Посадові особи, які здійснюють нотаріальну діяльність від імені держави	Особи, які здійснюють незалежну професійну нотаріальну діяльність
Місце здійснення діяльності	Державні нотаріальні контори та державні нотаріальні архіви	Приватні нотаріальні офіси (нотаріальні округи)
Організаційна належність	Входять до системи органів державної влади	Не належать до системи органів державної влади
Джерело фінансування	Державний бюджет та надходження від нотаріальних послуг	Власні кошти, отримані від надання нотаріальних послуг
Порядок діяльності	Регулюється законодавством та контролюється державою	Регулюється законодавством, підлягає державному контролю та нагляду
Необхідність отримання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю	Обов'язкова	Обов'язкова
Юридична сила посвідчених документів	Має однакову юридичну силу з документами приватного нотаріуса	Має однакову юридичну силу з документами державного нотаріуса
Основне призначення	Забезпечення реалізації нотаріальних функцій від імені держави	Надання нотаріальних послуг на засадах незалежної професійної діяльності

Відповідно до Закону України «Про нотаріат» нотаріальну діяльність здійснюють державні та приватні нотаріуси. Державні нотаріуси працюють у державних нотаріальних конторах та державних нотаріальних архівах, входять до системи органів державної влади та виконують свої функції від імені держави. Приватні нотаріуси здійснюють незалежну професійну діяльність, однак їх діяльність підлягає обов'язковому державному регулюванню,

ліцензуванню та контролю. При цьому юридична сила документів, посвідчених державними та приватними нотаріусами, є однаковою, що свідчить про єдність нотаріальної системи України [7]. Незважаючи на те, що приватний нотаріус не є державним службовцем, він здійснює діяльність від імені держави та несе юридичну відповідальність за законність вчинюваних нотаріальних дій.

Державні нотаріуси працюють у державних нотаріальних конторах і є посадовими особами, діяльність яких фінансується державою. Вони вчиняють нотаріальні дії від імені держави та виконують функції, передбачені законодавством. Як зазначали науковці, разом із тим, після реформування нотаріальної системи основне навантаження у сфері надання нотаріальних послуг перейшло до приватних нотаріусів, які здійснюють незалежну професійну діяльність [4].

Окремим елементом системи нотаріату є державні нотаріальні архіви, діяльність яких регулюється ст. 23 Закону України «Про нотаріат». Основним завданням архівів є забезпечення зберігання нотаріальних документів, формування архівних фондів та надання копій документів у випадках, передбачених законом. Значення нотаріальних архівів суттєво зросло в умовах цифровізації та необхідності збереження юридично значущої інформації в електронній формі.

До організаційної структури нотаріату також належать органи професійного самоврядування нотаріусів, які забезпечують представництво професійних інтересів нотаріальної спільноти та сприяють розвитку інституту нотаріату в Україні. Відповідно до Закону України «Про нотаріат», професійне самоврядування нотаріусів здійснюється через Нотаріальну палату України (НПУ) – недержавну самоврядну професійну організацію, членство в якій є обов’язковим для всіх нотаріусів України. Створення та функціонування Нотаріальної палати відповідає європейським принципам організації латинського нотаріату, які передбачають поєднання державного регулювання та професійного самоврядування.

Нотаріальна палата України виступає офіційним представником нотаріальної спільноти у взаємовідносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, міжнародними професійними організаціями та громадськістю. Одним із ключових напрямів її діяльності є участь у формуванні та вдосконаленні державної політики у сфері нотаріату. Палата бере участь у підготовці проєктів нормативно-правових актів, надає експертні висновки щодо законодавчих ініціатив, які стосуються нотаріальної діяльності, та представляє позицію професійної спільноти під час обговорення реформ у сфері правосуддя, державної реєстрації та цифровізації публічних послуг.

Важливою функцією Нотаріальної палати є забезпечення професійного розвитку нотаріусів. З цією метою організовуються семінари, конференції, круглі столи, тренінги та інші заходи з підвищення кваліфікації. В умовах постійних змін законодавства та активної цифровізації нотаріальної діяльності система безперервного професійного навчання набуває особливого значення, оскільки сприяє підвищенню якості нотаріальних послуг та забезпеченню єдності нотаріальної практики.

Одним із пріоритетних завдань Нотаріальної палати України є захист професійних прав та законних інтересів нотаріусів. Палата надає правову та методичну допомогу своїм членам, сприяє вирішенню професійних спорів, представляє інтереси нотаріусів у відносинах з органами державної влади та бере участь у захисті незалежності нотаріальної діяльності. Важливим напрямом роботи є також розроблення та впровадження стандартів професійної етики, формування високої правової культури та підтримання авторитету нотаріальної професії в суспільстві.

Органи професійного самоврядування виконують також консультативну та координаційну функції, сприяючи обміну професійним досвідом між нотаріусами, узагальненню практики застосування законодавства та виробленню єдиних підходів до вирішення складних правових питань. Крім того, Нотаріальна палата активно співпрацює з міжнародними організаціями

нотаріату, що сприяє впровадженню в Україні найкращих європейських практик та інтеграції національного нотаріату до міжнародного правового простору.

Тобто, Нотаріальна палата України є важливим елементом організаційної структури нотаріату, який забезпечує реалізацію принципів професійного самоврядування, сприяє підвищенню якості нотаріальної діяльності, захисту професійних прав нотаріусів та розвитку нотаріату відповідно до європейських стандартів. Її діяльність доповнює систему державного управління нотаріальною сферою та створює умови для ефективного функціонування нотаріату як інституту публічного адміністрування.

Суттєвим елементом організаційної структури нотаріату є система кваліфікаційного забезпечення нотаріальної діяльності (рис.2.1.), яка покликана гарантувати високий рівень професійної підготовки осіб, уповноважених на вчинення нотаріальних дій.

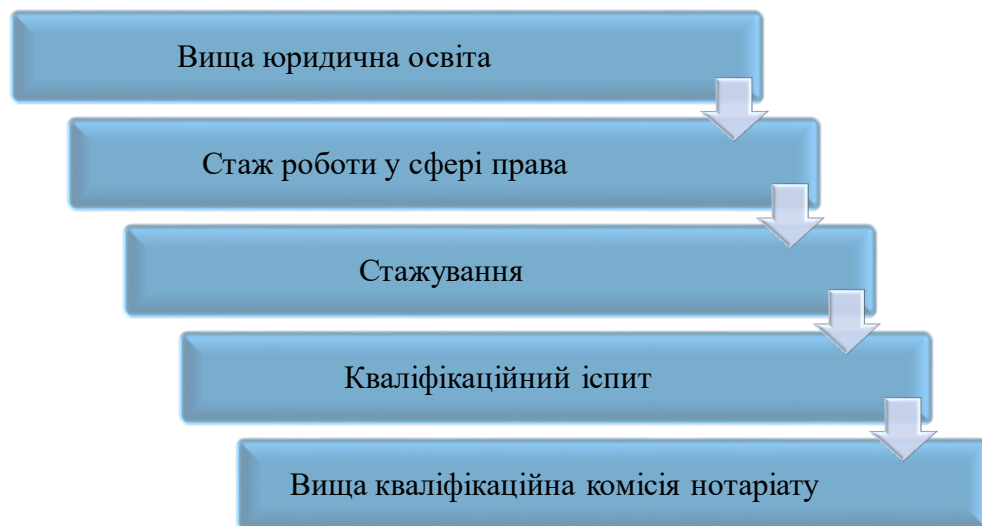

Рис. 2.1. Основні елементи система кваліфікаційного забезпечення нотаріальної діяльності

Специфіка діяльності нотаріуса полягає в тому, що він виконує не лише функції правового консультанта, а й реалізує делеговані державою повноваження щодо посвідчення правочинів та юридичних фактів. Саме тому

законодавство встановлює підвищені вимоги до професійної підготовки кандидатів на посаду нотаріуса, їхньої компетентності, доброчесності та практичного досвіду.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про нотаріат», право на зайняття нотаріальною діяльністю має громадянин України, який здобув вищу юридичну освіту не нижче ступеня магістра, володіє державною мовою, має стаж роботи у сфері права не менше шести років, з яких щонайменше три роки становить робота помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори, пройшов стажування та успішно склав кваліфікаційний іспит. Такий підхід забезпечує формування професійного корпусу нотаріусів, здатних якісно виконувати покладені на них функції та нести відповідальність за результати своєї діяльності.

Важливим етапом професійної підготовки є стажування, яке дозволяє кандидатам отримати практичні навички роботи з нотаріальними документами, державними реєстрами, спадковими справами та іншими видами нотаріальних проваджень. Під час стажування майбутні нотаріуси ознайомлюються з особливостями застосування законодавства на практиці, правилами ведення нотаріального діловодства, професійною етикою та стандартами надання нотаріальних послуг. Це сприяє поєднанню теоретичних знань із практичним досвідом та забезпечує належний рівень професійної готовності до самостійної роботи.

Особливе значення у системі кваліфікаційного забезпечення має кваліфікаційний іспит, який є обов'язковою умовою доступу до професії нотаріуса. Його метою є перевірка рівня професійних знань кандидата, його здатності правильно застосовувати норми законодавства, аналізувати складні правові ситуації та приймати юридично обґрунтовані рішення. Проведення кваліфікаційного іспиту забезпечує об'єктивний відбір кандидатів і виступає важливим механізмом підтримання високих стандартів професійної діяльності.

Важливу роль у системі професійного добору та контролю відіграє Вища кваліфікаційна комісія нотаріату, яка функціонує при Міністерстві юстиції України. До її повноважень належить організація та проведення кваліфікаційних іспитів, розгляд питань щодо допуску осіб до нотаріальної діяльності, а також участь у формуванні єдиних професійних стандартів у сфері нотаріату. Діяльність комісії спрямована на забезпечення прозорості та об'єктивності процедури доступу до професії.

У сучасних умовах важливим складником кваліфікаційного забезпечення стає безперервний професійний розвиток нотаріусів. Постійні зміни законодавства, впровадження нових електронних реєстрів, цифровізація нотаріальних процедур та інтеграція до європейського правового простору вимагають регулярного оновлення професійних знань і навичок. Саме тому значна увага приділяється підвищенню кваліфікації нотаріусів через участь у семінарах, тренінгах, конференціях та інших формах професійного навчання, які організовуються Міністерством юстиції України та Нотаріальною палатою України.

Система кваліфікаційного забезпечення нотаріальної діяльності є важливим інструментом формування професійного, компетентного та відповідального корпусу нотаріусів (табл. 2.2.). Система кваліфікаційного забезпечення нотаріальної діяльності поєднує механізми професійного відбору, практичної підготовки, кваліфікаційного оцінювання та безперервного професійного розвитку, що сприяє підвищенню якості нотаріальних послуг, зміцненню довіри громадян до нотаріату та забезпеченню належного рівня правового захисту учасників цивільних правовідносин.

Поєднання освітніх, практичних та кваліфікаційних вимог забезпечує формування висококваліфікованого корпусу нотаріусів, здатних ефективно реалізовувати покладені на них функції та гарантувати належний рівень захисту прав і законних інтересів громадян.

Таблиця 2.2.

**Система кваліфікаційного забезпечення нотаріальної діяльності
в Україні**

Елемент системи	Характеристика	Значення для нотаріальної діяльності
Вища юридична освіта	Наявність освіти не нижче ступеня магістра права	Забезпечує необхідний рівень теоретичних правових знань
Стаж роботи у сфері права	Не менше шести років, з яких не менше трьох років – помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори	Формує практичні професійні навички
Стажування	Практична підготовка кандидата до самостійного здійснення нотаріальної діяльності	Сприяє набуттю досвіду роботи з нотаріальними документами та реєстрами
Кваліфікаційний іспит	Перевірка професійних знань і практичних компетентностей кандидата	Забезпечує об'єктивний відбір осіб до професії нотаріуса
Вища кваліфікаційна комісія нотаріату	Організовує та проводить кваліфікаційне оцінювання кандидатів	Гарантує дотримання професійних стандартів
Безперервний професійний розвиток	Семінари, тренінги, курси підвищення кваліфікації	Сприяє актуалізації знань та професійному вдосконаленню
Контроль професійної діяльності	Державний контроль і професійне самоврядування	Підтримує належний рівень якості нотаріальних послуг

Система кваліфікаційного забезпечення нотаріальної діяльності в Україні побудована на принципах професійності, компетентності та безперервного розвитку.

На сучасному етапі розвитку організаційна структура нотаріату України активно трансформується під впливом цифровізації публічного адміністрування. Нотаріуси інтегровані до державних електронних реєстрів, здійснюють реєстраційні дії через автоматизовані системи та використовують електронний документообіг. Це свідчить про поступове перетворення нотаріату на високотехнологічний елемент системи надання публічних послуг.

Таким чином, організаційна структура нотаріату України характеризується поєднанням державного управління, професійного

самоврядування та незалежної нотаріальної діяльності. Така модель забезпечує ефективне функціонування нотаріальної системи, стабільність цивільного обороту та належний рівень правового захисту громадян відповідно до європейських стандартів нотаріальної діяльності.

2.2. Особливості діяльності державних і приватних нотаріусів.

Попри єдність функцій та юридичних наслідків нотаріальних дій, діяльність державних і приватних нотаріусів має суттєві організаційні, фінансові та адміністративно-правові відмінності. Основною особливістю державного нотаріуса є те, що він перебуває у трудових відносинах із державою та здійснює діяльність у межах державної нотаріальної контори. Його діяльність фінансується за рахунок державного бюджету, а організаційне забезпечення покладається на органи Міністерства юстиції України. Державний нотаріус фактично виступає посадовою особою системи публічного адміністрування, яка реалізує делеговані державою владні повноваження.

На практиці державні нотаріуси найчастіше здійснюють нотаріальні дії соціального характеру, пов'язані із забезпеченням доступності нотаріальних послуг для населення, особливо у невеликих населених пунктах або районах, де приватна нотаріальна діяльність є економічно не вигідною. Наприклад, оформлення спадщини у сільській місцевості або видача свідоцтв про право на спадщину часто здійснюються саме державними нотаріальними конторами. Це пояснюється тим, що держава зобов'язана гарантувати громадянам доступ до нотаріальних послуг незалежно від їх місця проживання чи матеріального становища.

Приватний нотаріус, на відміну від державного, не є державним службовцем і здійснює діяльність на принципах професійної незалежності та самофінансування. Відповідно до ст. 24 Закону України «Про нотаріат», приватний нотаріус організовує робоче місце самостійно, забезпечує ведення

нотаріального діловодства, орендує приміщення, утримує архів, сплачує податки та несе витрати, пов'язані із здійсненням професійної діяльності. Особливі вимоги до робочого місця приватного нотаріуса встановлені ст. 25 Закону, згідно з якою нотаріальна контора повинна забезпечувати дотримання нотаріальної таємниці, бути обладнаною сейфами та захищеною від несанкціонованого доступу.

Однією з ключових відмінностей між державним і приватним нотаріусом є система матеріальної відповідальності. Приватний нотаріус несе повну особисту майнову відповідальність за шкоду, завдану внаслідок незаконних або недбалих дій. Для забезпечення відшкодування можливих збитків законодавство передбачає обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса. Наприклад, у випадку неправомірного посвідчення договору купівлі-продажу нерухомості, що спричинило втрату майна власником, саме приватний нотаріус може бути зобов'язаний компенсувати завдану шкоду.

Державний нотаріус також несе юридичну відповідальність за свої дії, однак у межах публічно-службових правовідносин. У разі порушення законодавства до нього можуть застосовуватися дисциплінарні заходи з боку Міністерства юстиції України, включаючи звільнення або позбавлення права на зайняття нотаріальною діяльністю. Водночас матеріальне забезпечення його діяльності частково покладається на державу, що зменшує рівень фінансових ризиків порівняно з приватним нотаріусом.

Відмінності простежуються і в організації робочого процесу. Державні нотаріуси працюють за встановленим графіком державної установи, тоді як приватний нотаріус має можливість самостійно визначати режим роботи та організовувати надання послуг. Саме тому у великих містах більшість громадян звертаються до приватних нотаріусів, оскільки вони забезпечують оперативніше оформлення документів, гнучкий графік роботи та швидший доступ до електронних реєстрів. Наприклад, посвідчення договору купівлі-продажу квартири у приватного нотаріуса часто займає декілька годин, тоді як

у державній нотаріальній конторі процедура може бути тривалішою через значне навантаження та обмежену кількість працівників.

Особливістю діяльності приватних нотаріусів є також більш активна інтеграція до системи електронного урядування. У сучасних умовах саме приватні нотаріуси є основними користувачами державних електронних реєстрів, зокрема Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, Єдиного реєстру довіреностей, Спадкового реєстру та Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів. Це значно прискорює процедури посвідчення правочинів і забезпечує оперативний обмін інформацією між нотаріусами та державними органами.

Водночас діяльність як державних, так і приватних нотаріусів ґрунтується на єдиних принципах законності, незалежності, об'єктивності та дотримання нотаріальної таємниці. Відповідно до ст. 5 Закону України «Про нотаріат», нотаріус зобов'язаний сприяти громадянам у здійсненні їхніх прав, роз'яснювати правові наслідки нотаріальних дій та відмовляти у вчиненні нотаріальної дії у разі її невідповідності законодавству. Це означає, що незалежно від форми організації діяльності нотаріус виконує однакову превентивну правозахисну функцію.

Сучасна тенденція розвитку нотаріальної системи України свідчить про поступове домінування приватного нотаріату. Це пов'язано із підвищенням ефективності приватної форми організації діяльності, цифровізацією нотаріальних процедур та необхідністю розвантаження державного апарату. Однак державний нотаріат продовжує відігравати важливу соціальну роль, забезпечуючи доступність нотаріальних послуг у віддалених регіонах та реалізацію державної правової політики.

Таким чином, державні та приватні нотаріуси мають спільну правову природу та однаковий обсяг нотаріальних повноважень, проте відрізняються порядком організації діяльності, джерелами фінансування, характером відповідальності та рівнем адміністративної автономії. Поєднання цих двох

моделей забезпечує стабільність функціонування нотаріальної системи України та сприяє ефективному захисту прав і законних інтересів громадян.

Суттєвою особливістю функціонування нотаріату в Україні є поєднання державної та приватної форм здійснення нотаріальної діяльності. Незважаючи на відмінності у фінансовому забезпеченні та організаційних засадах роботи, обидві категорії нотаріусів виконують однакові нотаріальні функції та наділені рівними повноваженнями щодо вчинення нотаріальних дій. Водночас особливості їх правового статусу зумовлюють певні відмінності у механізмах організації діяльності, фінансування та державного контролю.

На думку науковців, нотаріус виступає спеціальним суб'єктом надання публічних послуг, який реалізує делеговані державою владні повноваження у сфері забезпечення законності цивільного обороту та захисту прав громадян. Особливість адміністративно-правового статусу нотаріуса полягає у поєднанні елементів незалежної професійної діяльності та виконання функцій публічної адміністрації. Автор наголошує, що незалежно від форми організації нотаріальної діяльності нотаріуси залишаються учасниками механізму реалізації державної правової політики та забезпечення доступу громадян до правових послуг. [60]

Важливим аспектом відмінностей між державними та приватними нотаріусами є порядок фінансового забезпечення їх діяльності. Як зазначають науковці, діяльність державних нотаріальних контор фінансується за рахунок бюджетних коштів, а державне мито, що справляється за вчинення нотаріальних дій, надходить до державного бюджету. Натомість приватні нотаріуси здійснюють професійну діяльність на принципах самофінансування та отримують оплату за вчинення нотаріальних дій відповідно до домовленості з клієнтом. Науковець звертає увагу на те, що така система сприяє розвитку конкуренції та підвищенню якості нотаріальних послуг, однак водночас може впливати на доступність нотаріальної допомоги для соціально незахищених верств населення, особливо в регіонах, де державні нотаріальні контори відсутні або функціонують у недостатній кількості. [19]

Окремої уваги заслуговує питання державного контролю за діяльністю нотаріусів. науковці зазначають, що ефективність нотаріальної системи значною мірою залежить від належного адміністративно-правового регулювання організації та контролю нотаріальної діяльності. Контрольні повноваження у цій сфері здійснює Міністерство юстиції України та його територіальні органи, які забезпечують доступ до професії, проводять перевірки організації нотаріальної діяльності, контролюють ведення нотаріального діловодства, функціонування державних реєстрів та дотримання нотаріусами вимог законодавства. Такий механізм державного нагляду поширюється як на державних, так і на приватних нотаріусів, що забезпечує єдині стандарти здійснення нотаріальної діяльності на всій території України. [27]

Науковці наголошують, що сучасна модель українського нотаріату ґрунтується на принципі поєднання професійної незалежності нотаріуса та ефективного державного контролю. Саме такий підхід дозволяє забезпечити баланс між публічними інтересами держави та приватними інтересами осіб, які звертаються за вчиненням нотаріальних дій. Водночас розвиток цифрових технологій, розширення повноважень нотаріусів у сфері державної реєстрації та впровадження електронних сервісів зумовлюють необхідність подальшого вдосконалення механізмів адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності.

Проведений аналіз особливостей діяльності державних і приватних нотаріусів засвідчив, що обидві форми організації нотаріальної діяльності є складовими єдиної нотаріальної системи України та виконують однакові функції щодо забезпечення законності цивільного обороту, захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Незважаючи на спільність правової природи та однаковий обсяг нотаріальних повноважень, державні та приватні нотаріуси відрізняються порядком організації діяльності, джерелами фінансування, характером матеріальної відповідальності та рівнем адміністративної автономії.

Встановлено, що державний нотаріат виконує важливу соціальну функцію, забезпечуючи доступність нотаріальних послуг для населення, особливо у віддалених населених пунктах та регіонах, де здійснення приватної нотаріальної діяльності є економічно малопривабливим. Водночас приватний нотаріат характеризується більшою організаційною гнучкістю, оперативністю надання послуг, активним використанням сучасних інформаційних технологій та вищим рівнем самостійності у здійсненні професійної діяльності.

Дослідження показало, що сучасна модель українського нотаріату ґрунтується на поєднанні професійної незалежності нотаріуса та ефективного державного контролю. Незалежно від форми організації діяльності, всі нотаріуси перебувають під наглядом Міністерства юстиції України та його територіальних органів, що забезпечує єдині стандарти здійснення нотаріальної діяльності, дотримання законності та належний рівень захисту прав громадян.

Особливого значення в сучасних умовах набуває цифровізація нотаріальної діяльності, яка найбільш активно впроваджується у сфері приватного нотаріату. Використання електронних реєстрів, електронного документообігу та цифрових сервісів сприяє підвищенню ефективності нотаріальних процедур, скороченню строків надання послуг та покращенню взаємодії нотаріусів із суб'єктами публічного адміністрування.

Отже, ефективне функціонування нотаріальної системи України забезпечується поєднанням державної та приватної форм нотаріальної діяльності, які взаємно доповнюють одна одну. Подальший розвиток нотаріату має бути спрямований на вдосконалення механізмів державного контролю, розширення цифрових сервісів, підвищення професійних стандартів діяльності нотаріусів та забезпечення рівного доступу громадян до якісних нотаріальних послуг незалежно від місця проживання.

2.3. Цифровізація нотаріальної діяльності та проблеми функціонування нотаріату в системі публічного адміністрування

На сучасному етапі реформування системи публічного адміністрування одним із ключових напрямів розвитку нотаріальної діяльності є її цифровізація та поступове впровадження концепції електронного нотаріату. Використання цифрових технологій у сфері нотаріальної діяльності обумовлене необхідністю забезпечення оперативності надання нотаріальних послуг, підвищення рівня правової безпеки, мінімізації бюрократичних процедур та інтеграції нотаріату до єдиної системи електронного урядування держави. У сучасних умовах нотаріат уже не розглядається виключно як традиційний правовий інститут, пов'язаний із паперовим документообігом, а поступово трансформується у високотехнологічний елемент системи публічного адміністрування, діяльність якого базується на використанні державних електронних реєстрів, електронного документообігу та інформаційно-комунікаційних технологій.

Аналіз останніх публікацій свідчить про зростання наукового інтересу до проблем цифровізації публічного управління та правового регулювання цифрових технологій. Зокрема, науковці [6] досліджують особливості впровадження цифрових технологій у сфері нотаріату, акцентуючи увагу на підвищенні ефективності та доступності послуг, тоді як Т. Бельська [53] аналізує цифровізацію публічного управління крізь призму гендерного підходу, визначаючи основні бар'єри та перспективи розвитку цифрової трансформації. На думку науковців, електронне урядування є формою організації державного управління, що передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення ефективності, відкритості та доступності діяльності органів державної влади. Основною метою електронного урядування автори визначають забезпечення якісної взаємодії держави, громадян та бізнесу шляхом розвитку цифрових сервісів.

Однією з ключових переваг цифровізації є можливість дистанційного отримання адміністративних послуг, що значно скорочує часові витрати громадян та спрощує доступ до державних сервісів. Автори статті наголошують, що використання електронних технологій сприяє мінімізації бюрократичних процедур, підвищенню прозорості державного управління та зниженню корупційних ризиків.

Як зазначається у дослідженні науковців, цифровізація нотаріальної діяльності є необхідною умовою модернізації системи нотаріату та забезпечення її ефективного функціонування в умовах цифрової економіки. Автор наголошує, що відсутність автоматизованого робочого місця нотаріуса, належної дистанційної ідентифікації клієнтів за допомогою електронного підпису або ID-технологій, недостатня інтеграція державних реєстрів та відсутність електронного нотаріального архіву суттєво гальмують процес цифрової трансформації нотаріальної системи України. [35]

Особливого значення цифровізація нотаріату набула після активного розвитку електронного урядування та впровадження державних цифрових сервісів. Сьогодні нотаріуси здійснюють професійну діяльність із використанням Єдиного реєстру довіреностей, Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, Спадкового реєстру, Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів та інших електронних баз даних. Така інтеграція дозволяє оперативно перевіряти інформацію, забезпечує прозорість нотаріальних процедур та значно знижує ризики підроблення документів.

Водночас сучасна система цифрового нотаріату в Україні все ще перебуває на етапі становлення. Однією з основних проблем залишається відсутність повноцінного електронного нотаріату, який би забезпечував комплексне дистанційне вчинення нотаріальних дій. Як зазначає президент Нотаріальної палати України Володимир Марченко, чинна система не забезпечує повноцінного автоматизованого робочого середовища нотаріуса, що негативно впливає на швидкість обробки інформації та ускладнює взаємодію між державними реєстрами.

Суттєвим недоліком сучасного функціонування нотаріату є також недостатній рівень інтероперабельності державних електронних реєстрів. На практиці нотаріуси часто змушені працювати одночасно з декількома окремими системами, які функціонують нестабільно або не синхронізуються між собою. Це призводить до затримок під час посвідчення правочинів, збільшує ризики технічних помилок та ускладнює надання адміністративних послуг громадянам. Особливо гостро ця проблема проявилася в умовах воєнного стану, коли доступ до окремих державних реєстрів був обмежений із міркувань безпеки.

Окремою проблемою залишається недосконалість системи електронної ідентифікації осіб. Хоча в Україні активно використовуються кваліфікований електронний підпис та застосунок Дія, механізми дистанційного підтвердження особи при вчиненні нотаріальних дій ще не набули повного нормативного врегулювання. Це унеможлиблює повноцінне дистанційне посвідчення правочинів та стримує розвиток електронного нотаріату.

У дослідженні науковців окремо акцентується увага на необхідності створення єдиної електронної платформи для нотаріусів, яка б забезпечувала автоматизований документообіг, електронний архів, взаємодію з державними реєстрами та контроль за вчиненням нотаріальних дій. На думку автора, така система дозволить суттєво оптимізувати організаційну діяльність нотаріусів, зменшити бюрократичні процедури та забезпечити прозорість нотаріальної діяльності.

Важливим аспектом цифровізації є також кібербезпека нотаріальної діяльності (таб.2.3). У зв'язку з активним використанням електронних реєстрів та цифрових баз даних зростає ризик несанкціонованого доступу до інформації, кібератак та витоку персональних даних. Саме тому в сучасних умовах особливого значення набуває впровадження спеціалізованих програм захисту інформації. У статті наголошується на доцільності використання сучасних систем кіберзахисту, зокрема програмного забезпечення для виявлення фішингових атак та захисту електронних даних нотаріусів.

Таблиця 2.3

Основні кіберзагрози у сфері нотаріальної діяльності

Кіберзагроза	Характеристика	Можливі наслідки для нотаріальної діяльності
Несанкціонований доступ до державних реєстрів	Незаконне отримання доступу до інформаційних систем та баз даних	Викривлення або знищення інформації, незаконна реєстрація прав, порушення нотаріальної таємниці
Фішингові атаки	Викрадення логінів, паролів та електронних ключів через підроблені повідомлення або сайти	Компрометація облікових записів нотаріусів, незаконний доступ до реєстрів
Кібератаки на державні реєстри	Цілеспрямовані атаки на інформаційні ресурси держави	Тимчасове блокування нотаріальних дій, неможливість доступу до реєстрів
Витік персональних даних	Незаконне розголошення інформації про клієнтів	Порушення прав громадян, юридична відповідальність, втрата довіри до нотаріату
Шкідливе програмне забезпечення (Malware)	Віруси, трояни, шпигунські програми, програми-вимагачі	Пошкодження або шифрування даних, зупинка роботи нотаріальної контори
Ransomware-атаки	Блокування доступу до даних із вимогою викупу	Втрата доступу до документів та електронних архівів
Підrobка електронного підпису	Незаконне використання або компрометація КЕП	Вчинення фіктивних нотаріальних дій та правочинів
Атаки на електронний нотаріальний архів	Несанкціоноване втручання у цифрові сховища документів	Втрата, пошкодження або підміна нотаріальних документів
DDoS-атаки	Перевантаження серверів великою кількістю запитів	Недоступність державних реєстрів та електронних сервісів
Інсайдерські загрози	Неправомірні дії працівників або осіб із легальним доступом до систем	Витік конфіденційної інформації, несанкціоновані зміни даних
Порушення резервного копіювання	Втрата резервних копій електронних документів	Неможливість відновлення інформації після кібератак або технічних збоїв
Кібершахрайство з нерухомістю	Використання цифрових технологій для незаконного переоформлення майна	Майнові втрати громадян та судові спори
Компрометація систем електронної ідентифікації	Використання викрадених або підроблених цифрових ідентифікаторів	Неправомірне вчинення нотаріальних дій від імені іншої особи
Атаки на хмарні сервіси зберігання даних	Несанкціонований доступ до віддалених серверів	Втрата або пошкодження електронних документів і архівів

Проблемою сучасного нотаріату є також недостатній рівень нормативного врегулювання електронного документообігу. Незважаючи на активний розвиток цифрових технологій, значна частина нотаріальних процедур все ще потребує паперової форми документів та фізичної присутності особи. Це суттєво знижує ефективність надання нотаріальних послуг та не відповідає сучасним тенденціям розвитку цифрової держави.

Крім технічних та нормативних проблем, цифровізація нотаріальної діяльності супроводжується організаційними труднощами. Серед них — недостатній рівень цифрової компетентності окремих нотаріусів, відсутність єдиних стандартів електронного документообігу та нерівномірний рівень технічного забезпечення нотаріальних контор у різних регіонах України. Особливо це стосується невеликих населених пунктів, де доступ до сучасних інформаційних технологій є обмеженим.

Разом із тим розвиток електронного нотаріату має значні перспективи. У наукових дослідженнях наголошується, що впровадження системи «Е-нотаріату» дозволить забезпечити оперативне отримання нотаріальних послуг, спростити доступ громадян до державних сервісів та мінімізувати корупційні ризики. Одним із перспективних напрямів є створення електронного нотаріального архіву, який забезпечить швидкий пошук документів, надійне зберігання інформації та автоматизований доступ до нотаріальних актів. Одним із найбільш ґрунтовних досліджень у цій сфері є праця М. Долинської «Еволюція правового регулювання цифровізації нотаріальної діяльності в незалежній Україні», у якій авторка аналізує етапи становлення цифрового нотаріату в Україні та наголошує, що цифровізація нотаріальної діяльності є закономірним результатом розвитку електронного урядування та адміністративної реформи [24]. Науковиця підкреслює, що сучасний нотаріус поступово перетворюється із традиційного суб'єкта посвідчення правочинів на активного учасника електронної системи публічного адміністрування, який взаємодіє з державними електронними реєстрами, інформаційними базами та цифровими сервісами. Особливу увагу авторка приділяє розвитку

електронного документообігу, використанню кваліфікованого електронного підпису та перспективам дистанційного вчинення нотаріальних дій.

На думку науковця, однією з головних перешкод розвитку «Е-нотаріату» є фрагментарність правового регулювання електронного документообігу та відсутність єдиної цифрової платформи для нотаріусів. У статті обґрунтовується необхідність створення централізованої електронної системи нотаріальних дій, яка забезпечуватиме автоматизовану перевірку документів, інтеграцію з державними реєстрами та електронний архів нотаріальних актів [49].

Окремий напрям наукових досліджень стосується міжнародного досвіду впровадження електронного нотаріату. У роботі румунського дослідника К.-І. Ірімія «Децентралізована інфраструктура для цифрового нотаріального засвідчення, підписання та обміну файлами з використанням блокчейну» аналізуються перспективи використання технології blockchain у нотаріальній діяльності. Автор доводить, що застосування децентралізованих технологій дозволяє забезпечити високий рівень захисту нотаріальних документів, унеможливити їх підроблення та створити систему автоматизованої перевірки справжності електронних документів. Особливу увагу дослідник приділяє використанню smart-contract технологій та цифрового підтвердження юридичних фактів без необхідності фізичного зберігання документів [28].

Крім того, перспективним напрямом розвитку є впровадження QR-кодування нотаріальних документів та можливість їх перевірки через цифрові державні сервіси. Такі механізми вже частково реалізуються в Україні та спрямовані на підвищення рівня достовірності нотаріальних документів і протидію шахрайству.

Важливою перевагою цифровізації нотаріату є також можливість поступової відмови від принципу територіальності вчинення нотаріальних дій. В умовах воєнного стану та внутрішньої міграції населення це має особливе значення, оскільки дозволяє громадянам отримувати нотаріальні послуги незалежно від місця їх фактичного перебування.

Таким чином, цифровізація нотаріальної діяльності є одним із ключових напрямів модернізації системи публічного адміністрування України. Водночас сучасний етап розвитку електронного нотаріату характеризується наявністю низки технічних, нормативних та організаційних проблем, які потребують комплексного вирішення. Подальше вдосконалення електронних реєстрів, впровадження єдиної цифрової платформи нотаріату, розвиток електронної ідентифікації осіб та посилення кібербезпеки є необхідними умовами формування ефективної, прозорої та сучасної системи електронного нотаріату в Україні.

В умовах повномасштабної війни та запровадження воєнного стану в Україні питання цифровізації нотаріальної діяльності набуло не лише адміністративного, а й стратегічного значення для забезпечення стабільності функціонування держави. Воєнні дії суттєво вплинули на систему нотаріату, оскільки нотаріальна діяльність безпосередньо пов'язана із доступом до державних реєстрів, збереженням архівної документації, захистом персональних даних та безперервністю надання публічних послуг громадянам. У сучасних умовах саме електронний нотаріат став одним із ключових механізмів забезпечення безперервності реалізації майнових прав, спадкових правовідносин, посвідчення правочинів та функціонування цивільного обороту навіть в умовах надзвичайних ситуацій. [13]

Однією з найбільш гострих проблем функціонування нотаріату під час воєнного стану стала загроза втрати нотаріальних архівів у регіонах активних бойових дій та на тимчасово окупованих територіях. Після початку повномасштабного вторгнення частина державних нотаріальних архівів у Донецькій, Луганській, Херсонській, Харківській та Запорізькій областях опинилася під ризиком знищення або втрати доступу до документів. В окремих випадках нотаріуси були змушені терміново евакуювати документацію або припинити професійну діяльність через загрозу життю та неможливість забезпечення збереження архівів. Саме ці обставини продемонстрували критичну необхідність створення повноцінного

електронного нотаріального архіву, який дозволив би централізовано зберігати нотаріальні документи незалежно від фізичного місцезнаходження нотаріальної контори.

Для глибшого розуміння масштабу проблеми та диференціації наслідків воєнних дій, доцільно систематизувати поточний стан нотаріальних архівів у зазначених регіонах за критеріями безпеки, евакуації та фізичної доступності фондів (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2.

Статус та поточний стан функціонування державних нотаріальних архівів у прифронтових та тимчасово окупованих областях України

Область	Статус архіву / Рівень руйнування та доступу	Поточний стан (станом на 2026 рік)
Луганська	100% втрата доступу та контролю	Архів на окупованій території. Документи недоступні, високий ризик знищення.
Донецька	Повна евакуація / Часткова втрата	Основний масив документів евакуйовано до безпечних регіонів.
Херсонська	Часткове знищення / Евакуація	Частина фондів постраждала. Вцілілі архіви переміщено.
Запорізька	Розділений статус (Евакуація + Окупація)	Документи з окупації заблоковані. Обласний центр працює під ризиком.
Харківська	Високий ризик / Збережено	Контроль відновлено, архів працює під загрозою обстрілів.

Оскільки йдеться про державні нотаріальні архіви (які, на відміну від приватних нотаріусів, є великими централізованими установами - зазвичай по одній на область або на великий нотаріальний округ), ситуація розподілилася за трьома критичними критеріями: повна втрата доступу (окупація), успішна евакуація та робота в зоні підвищеного ризику.

Особливої актуальності проблема цифрового збереження нотаріальних документів набула після тимчасового блокування доступу до окремих державних реєстрів у перші місяці повномасштабної війни. З метою захисту інформаційних ресурсів держави Міністерство юстиції України тимчасово обмежувало доступ до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, Спадкового реєстру та окремих інших електронних систем. Такі заходи були

необхідними для запобігання несанкціонованому доступу до державних баз даних та можливого втручання з боку держави-агресора, однак одночасно це суттєво ускладнило роботу нотаріусів і створило проблеми для громадян у сфері оформлення спадщини, відчуження нерухомого майна та посвідчення правочинів.

Суттєвим викликом для системи електронного нотаріату стали кібератаки на державні інформаційні ресурси України. З початку повномасштабної війни державні реєстри та електронні системи України неодноразово зазнавали масштабних кібератак, спрямованих на дестабілізацію роботи державних органів і знищення електронної інформації. Оскільки нотаріальна діяльність безпосередньо інтегрована з державними реєстрами, будь-яке порушення їх функціонування фактично унеможливорює повноцінне вчинення нотаріальних дій. У зв'язку з цим особливого значення набуває створення багаторівневих систем кіберзахисту, резервного копіювання даних та використання хмарних технологій для зберігання нотаріальної інформації.

У науковій літературі наголошується, що сучасний електронний нотаріат має функціонувати на основі принципу цифрової стійкості (digital resilience), який передбачає здатність системи продовжувати роботу навіть в умовах кібератак, технічних збоїв або фізичного пошкодження інфраструктури. Зокрема, науковець зазначає, що однією з головних проблем сучасного функціонування електронного нотаріату є відсутність централізованої резервної цифрової системи, яка б забезпечувала дублювання нотаріальної інформації та безперервність доступу до неї в умовах кризових ситуацій.

Важливою проблемою в умовах воєнного стану стала також вимушена релокація нотаріусів із регіонів активних бойових дій. Значна кількість приватних та державних нотаріусів була змушена змінити місце здійснення професійної діяльності, що потребувало оперативного переналаштування доступу до державних реєстрів та електронних систем. Водночас саме

цифровізація нотаріальної діяльності дозволила частково забезпечити безперервність надання нотаріальних послуг навіть після переміщення нотаріуса до іншого регіону України. Це підтверджує, що електронний нотаріат є важливим елементом стійкості системи публічного адміністрування в кризових умовах.

Окремої уваги потребує проблема вчинення нотаріальних дій щодо майна, розташованого на тимчасово окупованих територіях України. Через обмежений доступ до державних реєстрів та неможливість повноцінного контролю за дотриманням законодавства виникають значні ризики незаконного відчуження майна, фальсифікації документів та подвійної реєстрації речових прав. Саме тому Міністерством юстиції України було запроваджено низку тимчасових обмежень щодо проведення реєстраційних дій стосовно окремих категорій майна, розташованого в зонах бойових дій або на окупованих територіях.

Науковці також звертають увагу на те, що війна суттєво прискорила процес цифрової трансформації нотаріальної системи України. Якщо до 2022 року концепція «Е-нотаріату» розглядалася переважно як перспективний напрям реформування нотаріальної діяльності, то після початку повномасштабної війни цифровізація фактично стала необхідною умовою функціонування системи нотаріату. Як зазначають науковці, сучасні умови продемонстрували необхідність переходу від часткової цифровізації до створення повноцінної інтегрованої системи електронного нотаріату, яка б включала електронний документообіг, цифровий архів, дистанційну ідентифікацію особи та автоматизовану взаємодію з державними реєстрами. [16].

Важливим напрямом розвитку електронного нотаріату в умовах війни є також впровадження технологій дистанційної ідентифікації особи. У сучасних умовах значна кількість громадян України перебуває за кордоном або не має можливості особисто звернутися до нотаріуса. Саме тому перспективним напрямом розвитку є використання відеоідентифікації, біометричної

перевірки особи та інтеграції нотаріальних процедур із державними цифровими сервісами, зокрема застосунком Дія. Такі механізми дозволили б значно розширити доступ населення до нотаріальних послуг та забезпечити їх оперативність навіть в умовах обмеженої фізичної мобільності громадян.

Крім того, сучасні міжнародні дослідження дедалі частіше акцентують увагу на можливості використання блокчейн-технологій у сфері електронного нотаріату. Зокрема, К.-І. Ірімія наголошує, що використання децентралізованих систем зберігання нотаріальної інформації дозволяє мінімізувати ризики втрати даних унаслідок фізичного знищення серверів або кібератак, що є особливо актуальним для держав, які перебувають в умовах воєнного конфлікту [28].

Таким чином, воєнний стан в Україні продемонстрував не лише вразливість традиційної системи нотаріального діловодства, а й стратегічну необхідність розвитку електронного нотаріату як складової системи цифрового публічного адміністрування. Подальше реформування нотаріальної діяльності має бути спрямоване на створення єдиного електронного нотаріального архіву, удосконалення механізмів кіберзахисту, забезпечення дистанційного доступу до нотаріальних послуг та інтеграцію нотаріату до загальнодержавної цифрової інфраструктури України.

Висновки до розділу 2

Проведений аналіз сучасного стану функціонування нотаріату в Україні засвідчив, що нотаріат є важливим інститутом публічного адміністрування, який забезпечує правову визначеність цивільного обороту, захист прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також сприяє реалізації державної правової політики. Організаційна структура нотаріату України характеризується поєднанням державного регулювання, професійного самоврядування та незалежної нотаріальної діяльності, що відповідає європейській моделі латинського нотаріату. Ключову роль у системі

управління нотаріальною діяльністю відіграє Міністерство юстиції України та його міжрегіональні управління, які забезпечують нормативно-правове регулювання, контроль за дотриманням законодавства, функціонування державних реєстрів і розвиток цифрових сервісів. Водночас важливим елементом організаційної структури є Нотаріальна палата України, яка реалізує функції професійного самоврядування, сприяє підвищенню кваліфікації нотаріусів та захисту їх професійних прав.

У результаті дослідження встановлено, що державні та приватні нотаріуси мають єдину правову природу та однаковий обсяг нотаріальних повноважень, однак відрізняються порядком організації діяльності, джерелами фінансування, характером відповідальності та рівнем адміністративної автономії. Державний нотаріат виконує насамперед соціальну функцію, забезпечуючи доступність нотаріальних послуг для населення незалежно від місця проживання, тоді як приватний нотаріат характеризується більшою гнучкістю, оперативністю роботи та активним використанням сучасних цифрових технологій. Поєднання державної та приватної форм нотаріальної діяльності забезпечує стабільність функціонування нотаріальної системи та створює належні умови для ефективного захисту прав громадян.

Особливу увагу в дослідженні приділено процесам цифровізації нотаріальної діяльності, які в сучасних умовах є одним із ключових напрямів модернізації системи публічного адміністрування. Встановлено, що нотаріат поступово трансформується з традиційного інституту, заснованого на паперовому документообігу, у високотехнологічну систему, інтегровану з державними електронними реєстрами, цифровими сервісами та інформаційно-комунікаційними технологіями. Використання електронних реєстрів, електронного підпису та цифрового документообігу сприяє підвищенню ефективності нотаріальних процедур, скороченню строків надання послуг і зниженню ризиків фальсифікації документів.

Разом із тим дослідження дозволило виявити низку проблем функціонування сучасного нотаріату. До основних із них належать відсутність повноцінної системи електронного нотаріату, недостатня інтеграція державних реєстрів, недосконалість механізмів дистанційної ідентифікації осіб, нерівномірний рівень цифрової підготовки нотаріусів та підвищені ризики кіберзагроз. Особливої актуальності зазначені проблеми набули в умовах воєнного стану, коли виникла необхідність забезпечення безперервності нотаріальної діяльності, збереження нотаріальних архівів, захисту державних реєстрів від кібератак та надання нотаріальних послуг громадянам незалежно від місця їх перебування.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ

3.1. Напрями реформування нотаріальної системи України.

Необхідність удосконалення нотаріальної діяльності обумовлена процесами цифровізації державних сервісів, євроінтеграційними зобов'язаннями України, реформою адміністративних послуг, а також викликами воєнного стану. У сучасних умовах нотаріат поступово трансформується із традиційного інституту посвідчення правочинів у високотехнологічний механізм реалізації делегованих державних повноважень, що забезпечує оперативність, доступність та правову безпеку цивільного обороту.

Одним із пріоритетних напрямів реформування є впровадження повноцінної системи електронного нотаріату («Е-нотаріату»). Упродовж 2025 року Міністерство цифрової трансформації України спільно з Міністерством юстиції України розпочали активне тестування Єдиної державної електронної системи е-Нотаріату, яка має об'єднати всі нотаріальні реєстри в єдину цифрову платформу нового покоління. У межах цієї реформи передбачається автоматизація нотаріального документообігу, інтеграція державних реєстрів, створення електронного архіву нотаріальних документів та можливість отримання окремих нотаріальних послуг через застосунок Дія. За інформацією Міністерства цифрової трансформації України, перші електронні нотаріальні послуги для громадян планується впровадити вже у 2026 році. [39].

Важливим етапом цифрової реформи стало оновлення Єдиного реєстру довіреностей, яке розпочалося у 2025 році. Реформа спрямована на спрощення роботи нотаріусів, автоматизацію заповнення даних та мінімізацію технічних помилок під час посвідчення нотаріальних документів. Новий формат роботи

реєстру передбачає значно швидшу взаємодію нотаріуса з електронними базами даних та створює основу для подальшого функціонування єдиної системи е-Нотаріату [40].

Суттєвим напрямом реформування нотаріальної системи є вдосконалення нормативно-правового регулювання нотаріальної діяльності. У 2025 році Міністерством юстиції України було внесено зміни до Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, що стосуються функціонування електронних сервісів та майбутнього запуску Єдиної державної електронної системи е-Нотаріату. Відповідні зміни закріплені у наказах Міністерства юстиції України № 14/5 від 02.01.2025 та № 405/5 від 14.02.2025. Вони передбачають поступову інтеграцію електронного документообігу у нотаріальну практику, удосконалення порядку доступу до реєстрів та адаптацію нотаріальної діяльності до цифрових механізмів посвідчення правочинів [41].

Окремого значення в умовах воєнного стану набуло реформування нотаріального діловодства та системи збереження нотаріальних архівів. Зміни до Правил ведення нотаріального діловодства, які набрали чинності у 2025 році, вперше врегулювали процедури ліквідації державних нотаріальних контор, розташованих на тимчасово окупованих територіях або в районах активних бойових дій. [59]. Законодавець передбачив механізми подальшого розшуку втрачених документів та можливість функціонування нотаріальної системи навіть в умовах обмеженого доступу до архівів. Такі зміни стали реакцією держави на ризики втрати нотаріальної документації внаслідок воєнних дій [42].

Одним із перспективних напрямів реформування є також поступова відмова від надмірної територіальної прив'язаності нотаріальних дій. В умовах внутрішньої міграції населення, релокації бізнесу та переміщення громадян за кордон актуалізується необхідність забезпечення дистанційного доступу до нотаріальних послуг незалежно від місця перебування особи. Саме тому в сучасних умовах активно обговорюється впровадження механізмів

дистанційної ідентифікації особи, використання відеоверифікації та електронного підпису під час вчинення окремих нотаріальних дій [23].

Важливим напрямом реформування нотаріальної системи є також посилення кібербезпеки та захисту електронних даних. Активна інтеграція нотаріату до державних цифрових систем зумовлює необхідність створення сучасних механізмів захисту персональних даних, резервного копіювання інформації та протидії кібератакам [68]. Особливої актуальності це питання набуло після численних спроб втручання у функціонування державних реєстрів в умовах війни. Саме тому одним із пріоритетів подальшої реформи є створення захищеної цифрової інфраструктури нотаріату [66].

Крім цифровізації, важливим напрямом реформування є гармонізація українського нотаріального законодавства з європейськими стандартами латинського нотаріату. Україна поступово адаптує модель функціонування нотаріату до стандартів країн континентальної правової системи, у яких нотаріус виступає незалежним носієм делегованих державою повноважень та гарантом правової безпеки цивільного обороту. У цьому контексті особливого значення набуває посилення професійної незалежності нотаріусів, удосконалення системи професійного самоврядування та підвищення рівня професійної відповідальності [67].

Таким чином, реформування нотаріальної системи України має комплексний характер та охоплює цифровізацію нотаріальної діяльності, удосконалення законодавства, модернізацію електронних реєстрів, посилення кібербезпеки, адаптацію до умов воєнного стану та гармонізацію із європейськими стандартами. Сучасний етап розвитку нотаріату свідчить про поступове формування в Україні ефективної, технологічної та сервісно-орієнтованої системи нотаріальної діяльності як важливого елемента публічного адміністрування. [69].

Одним із найактуальніших напрямів реформування нотаріальної системи України на сучасному етапі є її адаптація до умов воєнного стану, цифрової трансформації та глобалізаційних процесів. Повномасштабна

збройна агресія Російської Федерації стала серйозним випробуванням для функціонування всієї системи публічного адміністрування, у тому числі й нотаріату, що обумовило необхідність оперативного перегляду існуючих механізмів організації нотаріальної діяльності та пошуку нових інструментів забезпечення безперервності надання нотаріальних послуг.

У цьому контексті особливий науковий інтерес становить дослідження науковця [45], який наголошує, що реформування нотаріату в сучасних умовах уже не може розглядатися виключно через призму європейської інтеграції або поступового вдосконалення законодавства. На думку автора, воєнний стан став каталізатором прискореної модернізації нотаріальної системи та сприяв формуванню нових підходів до організації нотаріальної діяльності. Відтак значна частина тимчасових рішень, запроваджених у період воєнного стану, у перспективі може трансформуватися в постійні елементи функціонування нотаріату.

Одним із пріоритетних напрямів реформування виступає подальша цифровізація нотаріальної діяльності та розвиток електронного нотаріату. Як зазначають науковці, обмеження доступу до окремих державних реєстрів на початку повномасштабної війни продемонстрували необхідність створення більш стійкої та захищеної цифрової інфраструктури. У зв'язку з цим важливого значення набуває вдосконалення механізмів електронної взаємодії нотаріусів із державними реєстрами, впровадження сучасних засобів електронної ідентифікації особи, використання кваліфікованого електронного підпису та створення умов для поступового розширення переліку нотаріальних дій, які можуть здійснюватися із застосуванням цифрових технологій.

Важливим напрямом модернізації нотаріальної системи є розвиток механізмів дистанційного надання окремих нотаріальних послуг. Автор підкреслює, що сучасні інформаційні технології дозволяють забезпечити належний рівень ідентифікації особи та перевірки її волевиявлення навіть за відсутності фізичної присутності в нотаріальній конторі. Хоча принцип

особистої участі особи залишається однією з фундаментальних засад нотаріальної діяльності, міжнародний досвід свідчить про поступове впровадження окремих елементів дистанційного нотаріального провадження, що може бути адаптовано й до української правової системи.

Окрему увагу приділяється реформуванню механізмів функціонування державних реєстрів в умовах підвищених безпекових ризиків. Воєнний стан продемонстрував критичну важливість безперервного функціонування Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, а також Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. У зв'язку з цим перспективним напрямом реформування є створення додаткових механізмів захисту інформації, удосконалення систем резервного зберігання даних, посилення кібербезпеки та впровадження багаторівневих процедур автентифікації користувачів реєстрів.

Значне місце серед сучасних реформаторських заходів посідає посилення антирейдерських механізмів у сфері нотаріальної діяльності. В умовах воєнного стану ризику незаконного відчуження майна, корпоративних прав та нерухомості істотно зросли, що зумовило необхідність розширення контрольних функцій нотаріуса. У цьому аспекті нотаріус виступає не лише як особа, яка посвідчує правочини, а й як важливий гарант законності цивільного обороту та захисту права власності. Подальше вдосконалення процедур перевірки документів, ідентифікації сторін та моніторингу ризикових операцій розглядається як один із ключових напрямів забезпечення правової безпеки в державі.

Водночас перспективним напрямом розвитку нотаріальної системи залишається завершення формування моделі єдиного нотаріату. Сучасна практика засвідчує поступове нівелювання відмінностей між державними та приватними нотаріусами щодо обсягу повноважень та характеру виконуваних функцій. Тому подальше реформування має бути спрямоване на створення єдиних організаційних стандартів нотаріальної діяльності, удосконалення системи професійного самоврядування та забезпечення однакової доступності

нотаріальних послуг для населення незалежно від форми організації нотаріальної діяльності.

Таким чином, сучасні напрями реформування нотаріальної системи України охоплюють комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на цифровізацію нотаріальних процедур, забезпечення безперебійного функціонування державних реєстрів, підвищення рівня інформаційної безпеки, розвиток електронного нотаріату та посилення механізмів захисту прав власності. Умови воєнного стану значно прискорили ці процеси та фактично сформували новий етап розвитку українського нотаріату як важливого елемента системи публічного адміністрування.

Серед пріоритетних напрямів реформування нотаріальної системи України особливе місце посідає її адаптація до європейських стандартів правового регулювання та функціонування інституту нотаріату. У цьому контексті заслуговують на увагу наукові висновки науковиці, яка розглядає реформування нотаріату як складову загального процесу євроінтеграції України та гармонізації національного законодавства із правом Європейського Союзу. На думку дослідниці, подальший розвиток нотаріальної системи має здійснюватися шляхом впровадження сучасних цифрових технологій, удосконалення організаційної структури нотаріату та розширення функціональних можливостей нотаріусів у сфері забезпечення правової безпеки громадян і суб'єктів господарювання.

Одним із ключових напрямів реформування є запровадження повноцінної електронної системи нотаріату. Авторка наголошує, що цифровізація нотаріальної діяльності повинна охоплювати не лише використання електронного документообігу та кваліфікованого електронного підпису, а й створення комплексної цифрової платформи взаємодії нотаріусів із державними реєстрами, органами влади та громадянами. Такий підхід сприятиме підвищенню оперативності вчинення нотаріальних дій, зменшенню адміністративного навантаження та мінімізації корупційних ризиків у сфері надання нотаріальних послуг.

Важливим напрямом модернізації нотаріальної системи є завершення переходу до моделі єдиного нотаріату. Науковиця підкреслює [36], що сучасна українська модель фактично демонструє поступове стирання відмінностей між державними та приватними нотаріусами щодо змісту та обсягу їхніх повноважень. У зв'язку з цим перспективним видається формування єдиної професійної системи нотаріату, яка функціонуватиме на основі однакових стандартів діяльності, професійної відповідальності та доступу до професії. Такий підхід відповідає практиці більшості держав континентальної Європи та сприяє підвищенню ефективності нотаріальної діяльності.

Особливого значення в умовах реформування набуває питання розширення повноважень нотаріусів. Дослідниця зазначає, що сучасний нотаріус уже давно не обмежується виключно посвідченням правочинів. Нотаріат поступово перетворюється на багатофункціональний інститут превентивного захисту прав, який бере участь у державній реєстрації майнових прав, корпоративних відносин, спадкових процедур та забезпеченні юридичної безпеки цивільного обороту. У перспективі це створює підстави для подальшого делегування нотаріусам окремих публічно-владних повноважень, що дозволить оптимізувати діяльність органів державної влади та підвищити доступність правових послуг для населення.

Не менш важливим напрямом реформування є посилення ролі професійного самоврядування нотаріусів. На думку науковців, розвиток самоврядних механізмів сприятиме підвищенню професійних стандартів, удосконаленню системи підготовки кадрів та формуванню ефективних механізмів професійної відповідальності. Водночас це відповідає європейським підходам до організації нотаріальної діяльності, де значна частина питань професійного розвитку вирішується саме інститутами нотаріального самоврядування.

Важливий аспект реформування нотаріальної системи розкривають також науковиця [61], яка досліджує нотаріат через призму публічного адміністрування. Авторка наголошує, що ефективність функціонування

нотаріату значною мірою залежить від якості адміністративно-правового регулювання та механізмів державного управління у цій сфері. У зв'язку з цим одним із перспективних напрямів реформування є вдосконалення системи державного контролю за нотаріальною діяльністю.

Особливу увагу дослідниця приділяє модернізації діяльності Міністерства юстиції України як центрального органу виконавчої влади, відповідального за реалізацію державної політики у сфері нотаріату. На її думку, сучасна система управління нотаріальною діяльністю потребує подальшої цифровізації адміністративних процедур, автоматизації контрольних процесів та впровадження ризик-орієнтованих підходів до здійснення перевірок. Це дозволить підвищити ефективність державного нагляду та одночасно зменшити адміністративний тиск на добросовісних нотаріусів.

Перспективним напрямом реформування також є запровадження нових механізмів контролю якості нотаріальних послуг. Йдеться про використання сучасних електронних інструментів моніторингу, удосконалення системи оцінювання професійної діяльності нотаріусів, розвиток електронного документообігу та створення прозорих процедур реагування на порушення законодавства. Реалізація таких заходів сприятиме зміцненню довіри громадян до нотаріату як важливого інституту публічного адміністрування та правового захисту.

Узагальнення пріоритетних напрямів реформування нотаріальної системи України дозволяє виокремити ключові вектори модернізації: цифровізацію нотаріальної діяльності, розвиток електронного нотаріату, посилення кібербезпеки, гармонізацію із європейськими стандартами та вдосконалення організаційної моделі нотаріату (табл. 3.1., рис. 3.1.).

Таблиця 3.1

Основні напрями реформування нотаріальної системи України

Напрямок реформування	Основний зміст	Очікуваний результат
Цифровізація нотаріату	Впровадження Єдиної державної електронної системи е-Нотаріату	Підвищення швидкості та доступності нотаріальних послуг
Електронний документообіг	Створення електронного архіву та автоматизація документообігу	Скорочення паперових процедур та ризику втрати документів
Інтеграція державних реєстрів	Об'єднання нотаріальних і державних інформаційних систем	Спрощення перевірки даних та зменшення технічних помилок
Дистанційні нотаріальні послуги	Впровадження відеоідентифікації та електронного підпису	Доступність послуг незалежно від місця перебування особи
Кібербезпека	Захист реєстрів, резервне копіювання, захист персональних даних	Забезпечення безперервності роботи нотаріату
Адаптація до умов воєнного стану	Захист архівів, релокація нотаріусів, резервні системи	Стійкість нотаріальної системи в кризових умовах
Гармонізація з правом ЄС	Адаптація законодавства до стандартів латинського нотаріату	Євроінтеграція нотаріальної системи
Розвиток професійного самоврядування	Посилення ролі Нотаріальної палати України	Підвищення професійних стандартів
Формування моделі єдиного нотаріату	Уніфікація стандартів діяльності державних і приватних нотаріусів	Підвищення ефективності функціонування нотаріату
Розширення повноважень нотаріусів	Делегування додаткових публічно-правових функцій	Оптимізація роботи органів державної влади

Реформування нотаріальної системи України має комплексний характер і повинно поєднувати технологічну модернізацію, нормативне оновлення, посилення інформаційної безпеки та наближення до європейських стандартів організації нотаріату.

У сукупності зазначені заходи створять передумови для формування сучасної, ефективної та цифрово орієнтованої нотаріальної системи, здатної відповідати викликам сьогодення та забезпечувати належний рівень правового захисту учасників цивільних правовідносин.

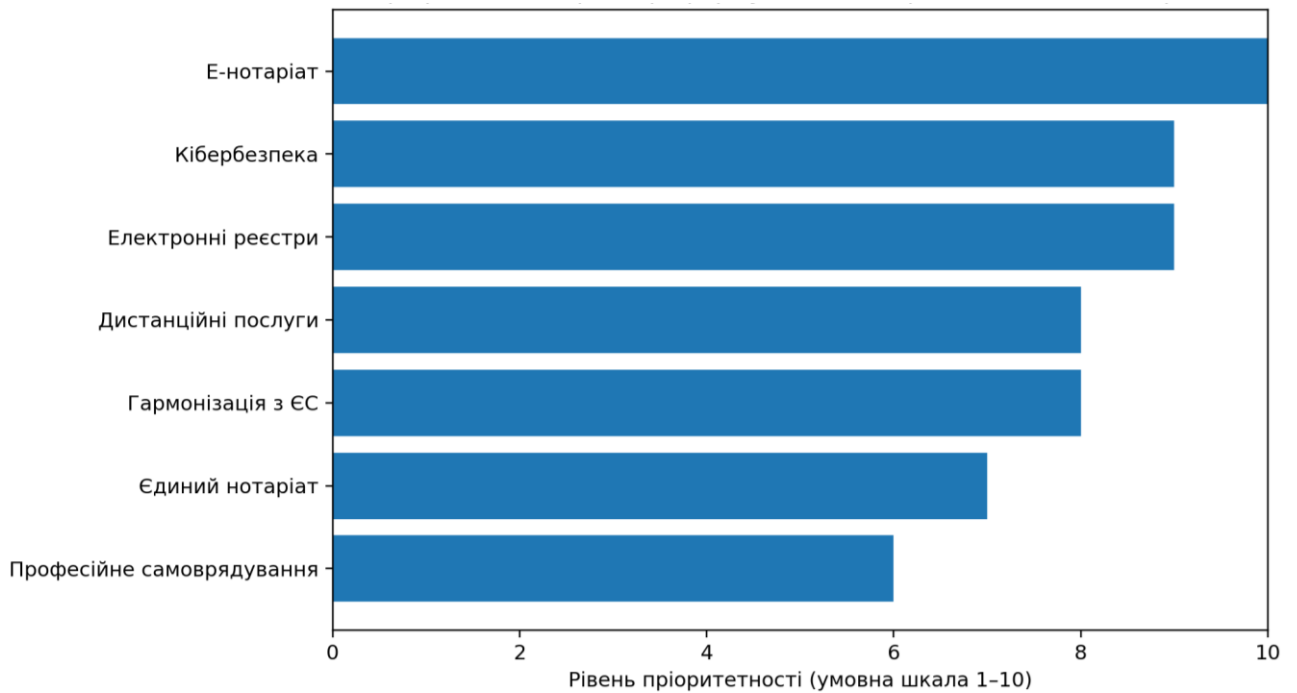

Рис. 3.1. Пріоритетність напрямів реформування нотаріальної системи України

Таким чином, сучасні напрями реформування нотаріальної системи України охоплюють комплекс взаємопов'язаних заходів, серед яких особливого значення набувають цифровізація нотаріальної діяльності, розвиток електронного нотаріату, завершення формування моделі єдиного нотаріату, посилення професійного самоврядування, розширення повноважень нотаріусів, удосконалення механізмів державного контролю та модернізація системи публічного адміністрування у сфері нотаріальної діяльності. Реалізація цих напрямів сприятиме підвищенню ефективності функціонування нотаріату та його подальшій інтеграції до європейського правового простору.

3.2. Удосконалення механізмів державного контролю та самоврядування у сфері нотаріату.

У сучасних умовах реформування нотаріальної системи України особливого значення набуває питання вдосконалення дисциплінарної

відповідальності нотаріусів як одного з ключових механізмів забезпечення законності та професійної доброчесності нотаріальної діяльності. Актуальність цього питання зумовлена тим, що нотаріус, будучи носієм делегованих державою повноважень, здійснює діяльність, яка безпосередньо пов'язана із захистом майнових прав громадян, посвідченням юридично значущих фактів та забезпеченням стабільності цивільного обороту. Відповідно, будь-які порушення з боку нотаріуса можуть спричиняти суттєві негативні наслідки як для окремих осіб, так і для системи публічного адміністрування загалом.

У науковому дослідженні Д. Солоцького «Теоретико-правові засади національного концепту статусу нотаріату в Україні» наголошується, що сучасна система дисциплінарної відповідальності нотаріусів в Україні потребує подальшого вдосконалення через наявність низки організаційних та нормативних проблем [37]. Автор підкреслює, що дисциплінарна відповідальність нотаріуса має подвійний характер: з одного боку, вона є елементом державного контролю за реалізацією делегованих повноважень, а з іншого – виступає гарантією дотримання професійної етики та стандартів нотаріальної діяльності.

Відповідно до ст. 29-1 Верховна Рада України Закону України «Про нотаріат», за порушення законодавства, правил професійної етики або неналежне виконання професійних обов'язків до нотаріуса можуть застосовуватися дисциплінарні заходи, включаючи тимчасове зупинення діяльності або анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Однак, як зазначає Д. Солоцький, чинна система дисциплінарного провадження не завжди забезпечує оперативне та об'єктивне реагування на порушення у сфері нотаріальної діяльності. Однією з причин цього є надмірна централізація контрольних повноважень у системі Міністерства юстиції України та недостатній рівень участі професійного самоврядування у дисциплінарних процедурах [37].

Автор звертає увагу на те, що сучасна модель дисциплінарного контролю значною мірою зберігає адміністративно-наглядовий характер, унаслідок чого дисциплінарне провадження інколи сприймається не як механізм забезпечення професійних стандартів, а як форма адміністративного впливу на нотаріуса. У зв'язку з цим у науковій літературі активно обговорюється необхідність переходу до більш незалежної та збалансованої моделі дисциплінарної відповідальності, заснованої на принципах професійного самоврядування, колегіальності та прозорості.

Однією з ключових пропозицій, яку підтримує науковець, є створення спеціалізованих дисциплінарних комісій у сфері нотаріату із залученням представників Міністерство юстиції України, Нотаріальна палата України та незалежних експертів у галузі права [63]. На думку науковця, така модель дозволить забезпечити баланс між державним контролем та професійною автономією нотаріату. Участь представників професійного самоврядування сприятиме більш глибокому врахуванню специфіки нотаріальної діяльності, а залучення незалежних експертів дозволить підвищити рівень неупередженості під час розгляду дисциплінарних справ.

Особливої уваги потребує проблема чіткого визначення підстав дисциплінарної відповідальності нотаріусів. Як зазначає науковець, у чинному законодавстві окремі дисциплінарні проступки сформульовані надто загально, що може створювати ризики неоднакового застосування дисциплінарних санкцій. Зокрема, поняття «грубе порушення законодавства» або «порушення професійної етики» не завжди мають достатньо конкретизований зміст, що ускладнює об'єктивну оцінку дій нотаріуса. Саме тому одним із перспективних напрямів реформування є законодавче закріплення чітких критеріїв дисциплінарної відповідальності та деталізація складів дисциплінарних проступків.

Важливим аспектом удосконалення дисциплінарної системи є також забезпечення процесуальних гарантій для нотаріуса. У наукових дослідженнях наголошується, що дисциплінарне провадження має відповідати принципам

справедливого адміністративного процесу, включаючи право нотаріуса на захист, ознайомлення з матеріалами справи, подання доказів та оскарження прийнятого рішення. Недостатній рівень процесуальних гарантій може негативно впливати на незалежність нотаріальної діяльності та створювати ризики адміністративного тиску на нотаріусів.

Окремою проблемою є питання дисциплінарної відповідальності нотаріусів у сфері державної реєстрації речових прав та корпоративних прав. Саме ця сфера сьогодні є однією з найбільш ризикованих через значну кількість випадків рейдерства та незаконного втручання у реєстраційні процедури. У зв'язку з цим законодавство останніх років суттєво посилило вимоги до контролю за реєстраційною діяльністю нотаріусів, а Міністерство юстиції України отримало додаткові повноваження щодо блокування доступу до державних реєстрів у разі виявлення порушень. Водночас підкреслює, що посилення контролю не повинно перетворюватися на надмірне обмеження професійної незалежності нотаріуса.

У сучасних умовах цифровізації нотаріальної діяльності важливого значення набуває також питання дисциплінарної відповідальності за порушення у сфері електронного документообігу, кібербезпеки та роботи з державними реєстрами (табл. 3.2.). Використання електронних систем значно підвищує ризики несанкціонованого доступу до інформації, технічних помилок або неправомірного використання електронного підпису. Саме тому в перспективі дисциплінарні механізми мають охоплювати не лише традиційні порушення нотаріальної діяльності, а й порушення цифрової безпеки та правил функціонування електронного нотаріату.

Дані, наведені в таблиці, свідчать про наявність низки системних проблем у сфері дисциплінарної відповідальності нотаріусів, які потребують комплексного нормативно-правового та організаційного вдосконалення. Аналіз чинної моделі дисциплінарного контролю показує, що її ефективність значною мірою обмежується надмірною централізацією контрольних повноважень, недостатнім залученням органів професійного самоврядування

та відсутністю чітких критеріїв оцінки окремих видів дисциплінарних проступків.

Таблиця 3.2.

Основні проблеми та напрями вдосконалення дисциплінарної відповідальності нотаріусів в Україні

Проблема	Сучасний стан	Напрямок реформування	Очікуваний результат
Надмірна централізація дисциплінарного контролю	Контрольні повноваження зосереджені переважно в системі Міністерства юстиції України	Розширення участі органів професійного самоврядування у дисциплінарних процедурах	Забезпечення балансу між державним контролем і професійною автономією
Адміністративно-наглядовий характер дисциплінарного провадження	Дисциплінарні процедури часто сприймаються як форма адміністративного впливу	Запровадження незалежної та колегіальної моделі дисциплінарного розгляду	Підвищення довіри до дисциплінарної системи
Відсутність спеціалізованих дисциплінарних органів	Рішення ухвалюються в межах існуючих адміністративних механізмів	Створення спеціалізованих дисциплінарних комісій за участю Мін'юсту, НПУ та незалежних експертів	Підвищення об'єктивності та неупередженості розгляду справ
Нечіткість окремих підстав дисциплінарної відповідальності	Відсутність конкретизації понять «грубе порушення законодавства», «порушення професійної етики»	Законодавча деталізація складів дисциплінарних проступків	Уніфікація дисциплінарної практики
Недостатність процесуальних гарантій	Ризики обмеження права нотаріуса на захист	Посилення гарантій справедливого дисциплінарного провадження	Захист незалежності нотаріуса
Порушення у сфері державної реєстрації	Високі ризики рейдерства та незаконних реєстраційних дій	Удосконалення контролю за реєстраційною діяльністю нотаріусів	Зменшення випадків незаконного втручання у право власності
Нові цифрові ризики	Недостатня врегульованість відповідальності за порушення кібербезпеки	Включення цифрових правопорушень до дисциплінарних підстав	Підвищення безпеки електронного нотаріату

Особливого значення набуває питання забезпечення балансу між державним контролем та професійною незалежністю нотаріуса. З одного боку, нотаріус виконує делеговані державою повноваження, що обумовлює необхідність ефективного нагляду за законністю його діяльності. З іншого боку, надмірний адміністративний вплив може негативно позначатися на принципах незалежності та неупередженості нотаріальної діяльності. Саме тому одним із перспективних напрямів реформування є впровадження колегіальної моделі дисциплінарного провадження із залученням представників Міністерства юстиції України, Нотаріальної палати України та незалежних фахівців у галузі права.

Важливою умовою підвищення ефективності дисциплінарної відповідальності є також законодавча конкретизація підстав притягнення нотаріусів до дисциплінарної відповідальності. Деталізація складу дисциплінарних проступків сприятиме однаковому застосуванню дисциплінарних санкцій, мінімізації суб'єктивного підходу під час розгляду справ та зміцненню правової визначеності у сфері нотаріальної діяльності.

Порівняльний аналіз чинної та запропонованої моделей дисциплінарної відповідальності нотаріусів свідчить про необхідність модернізації існуючих механізмів контролю за нотаріальною діяльністю відповідно до сучасних вимог публічного адміністрування та європейських стандартів професійного самоврядування. Запропонована модель спрямована на забезпечення більш ефективного поєднання державного контролю, професійної автономії нотаріусів та гарантій справедливого дисциплінарного провадження.

Необхідність таких змін зумовлена тим, що чинна система дисциплінарного контролю значною мірою базується на адміністративно-наглядовому підході, де провідна роль належить органам державної влади. Хоча така модель забезпечує належний рівень контролю за законністю діяльності нотаріусів, вона не завжди враховує специфіку нотаріальної професії та потребу у збереженні її незалежності. Саме тому доцільним є

розширення участі Нотаріальної палати України та представників професійної спільноти у дисциплінарних процедурах.

Таблиця 3.3

**Модель удосконаленої системи дисциплінарної відповідальності
нотаріусів**

Складова системи	Чинна модель	Запропонована модель
Орган дисциплінарного контролю	Переважно Міністерство юстиції України	Колегіальна дисциплінарна комісія
Участь Нотаріальної палати України	Обмежена	Повноцінна участь у дисциплінарних процедурах
Незалежні експерти	Відсутні	Залучення до розгляду складних справ
Перелік дисциплінарних проступків	Частково узагальнений	Деталізований і законодавчо визначений
Процесуальні гарантії	Недостатньо деталізовані	Розширене право на захист та оскарження
Кібербезпека та цифрові порушення	Частково врегульовані	Окрема категорія дисциплінарної відповідальності

Особливого значення набуває створення спеціалізованих колегіальних дисциплінарних комісій, до складу яких поряд із представниками Міністерства юстиції України можуть входити представники нотаріального самоврядування та незалежні експерти. Такий підхід дозволить забезпечити більш об'єктивний та неупереджений розгляд дисциплінарних справ, підвищити рівень довіри до прийнятих рішень і мінімізувати ризики суб'єктивного впливу під час застосування дисциплінарних санкцій.

Чітке визначення підстав дисциплінарної відповідальності сприятиме однаковому застосуванню дисциплінарних заходів, забезпечить правову визначеність та підвищить передбачуваність дисциплінарної практики. Одночасно необхідним є посилення процесуальних гарантій нотаріуса, включаючи право на захист, доступ до матеріалів справи, подання доказів та ефективне оскарження прийнятих рішень.

Окремого значення в умовах цифрової трансформації набуває питання відповідальності за порушення у сфері електронного документообігу, використання державних реєстрів, електронного підпису та захисту

інформації. У зв'язку з розвитком електронного нотаріату система дисциплінарної відповідальності повинна охоплювати нові категорії цифрових правопорушень, пов'язаних із кібербезпекою та інформаційними ризиками.

Отже, запропонована модель удосконалення дисциплінарної відповідальності нотаріусів спрямована на формування більш збалансованої, прозорої та ефективної системи професійного контролю. Її впровадження сприятиме підвищенню рівня професійної доброчесності нотаріусів, зміцненню гарантій незалежності нотаріальної діяльності, захисту прав громадян та подальшому розвитку нотаріату як важливого інституту публічного адміністрування.

Розвиток цифрових технологій та впровадження електронного нотаріату формують нові виклики для системи дисциплінарного контролю. Поряд із традиційними порушеннями професійних обов'язків дедалі більшого значення набувають порушення у сфері кібербезпеки, захисту персональних даних, використання електронного підпису та функціонування державних реєстрів. У зв'язку з цим дисциплінарні механізми повинні бути адаптовані до умов цифрової трансформації нотаріальної діяльності.

Запропоновані в таблиці напрями реформування спрямовані на формування сучасної, прозорої та ефективної системи дисциплінарної відповідальності нотаріусів, яка забезпечуватиме належний рівень професійної доброчесності, захист прав громадян та зміцнення довіри суспільства до нотаріату як важливого інституту публічного адміністрування.

Таким чином, удосконалення дисциплінарної відповідальності нотаріусів є важливим напрямом реформування нотаріальної системи України. Подальший розвиток дисциплінарних механізмів має бути спрямований на забезпечення балансу між ефективним державним контролем та незалежністю нотаріальної діяльності, розширення ролі професійного самоврядування, удосконалення процесуальних гарантій та адаптацію дисциплінарної системи до умов цифровізації нотаріату.

3.3. Рекомендації щодо підвищення ефективності нотаріату як елемента публічного адміністрування

Одним із ключових напрямів підвищення ефективності нотаріату є завершення повноцінного впровадження системи «Е-нотаріату». У 2025 році в Україні офіційно розпочалося тестування Єдиної державної електронної системи е-нотаріату, яка об'єднує Єдиний реєстр довіреностей, Спадковий реєстр, Єдиний реєстр спеціальних бланків нотаріальних документів та Електронний реєстр нотаріальних дій. Система функціонує за принципом «єдиного вікна» та спрямована на автоматизацію нотаріальних процедур, зменшення кількості технічних помилок і спрощення взаємодії нотаріусів із державними реєстрами.

Водночас ефективність цифровізації нотаріату значною мірою залежить від рівня професійної підготовки нотаріусів та їхньої адаптації до нових цифрових механізмів роботи. Особливо гостро ця проблема стосується молодих спеціалістів, які лише розпочинають професійну діяльність. На практиці однією з найбільших проблем є обмежений доступ стажистів та молодих нотаріусів до навчальних електронних реєстрів і тестових цифрових платформ. Більшість державних реєстрів містять реальні персональні дані та функціонують у режимі підвищеного захисту, що ускладнює можливість безпечного навчання та відпрацювання практичних навичок роботи з електронними системами.

Саме тому одним із найбільш актуальних напрямів реформування є створення повноцінного навчального цифрового середовища для майбутніх нотаріусів. У 2025 році під час тестування системи е-нотаріату було вперше впроваджено окреме тестове середовище, у межах якого нотаріуси могли відпрацьовувати типові сценарії роботи без внесення реальних даних до державних реєстрів. Проте така практика поки що має тимчасовий та експериментальний характер.

У зв'язку з цим доцільним є створення:

- постійно діючих тренувальних реєстрів для стажистів і молодих нотаріусів;

- електронних симуляторів нотаріальних дій;
- інтерактивних платформ із моделями посвідчення правочинів;
- навчальних електронних архівів документів;
- цифрових посібників із роботи в державних реєстрах;
- систем відеонавчання та практичних кейсів.

Особливе значення має проблема відсутності єдиних методичних матеріалів щодо роботи з електронними державними реєстрами. На сьогодні молоді нотаріуси часто змушені самотійно опановувати механізми роботи з реєстрами або отримувати практичні навички безпосередньо під час стажування. Це створює ризики технічних помилок, уповільнює професійну адаптацію та негативно впливає на якість надання нотаріальних послуг.

Науковці та представники нотаріальної спільноти наголошують, що сучасна система професійної підготовки нотаріусів повинна бути максимально інтегрована з цифровими технологіями. Зокрема, перспективним напрямом є створення єдиного електронного освітнього порталу для нотаріусів, на якому будуть розміщуватися:

- офіційні інструкції щодо роботи з реєстрами;
- алгоритми вчинення нотаріальних дій;
- відеороз'яснення;
- електронні шаблони документів;
- оновлення законодавства;
- цифрові тренажери для моделювання практичних ситуацій.

Окремої уваги потребує питання взаємодії нотаріальної освіти з практикою. Доцільним є розширення співпраці між Міністерство юстиції України, Нотаріальна палата України та закладами вищої освіти для створення спеціалізованих навчальних програм із цифрового нотаріату. Сучасний нотаріус повинен володіти не лише знаннями законодавства, а й навичками

роботи з електронними системами, кібербезпекою, електронним документообігом та цифровою ідентифікацією особи.

Важливим напрямом підвищення ефективності нотаріату є також удосконалення механізмів інформаційної безпеки. Під час тестування системи е-нотаріату у 2025 році виникли дискусії щодо можливого доступу до реальних даних у тестовому середовищі, що викликало значний резонанс серед нотаріальної спільноти. Це продемонструвало необхідність посилення захисту електронних реєстрів, впровадження багаторівневої автентифікації користувачів та створення резервних систем збереження нотаріальної інформації.

Не менш важливим напрямом є вдосконалення нормативно-правового регулювання електронного нотаріату. На сьогодні окремі процедури електронного документообігу та дистанційного посвідчення правочинів залишаються недостатньо врегульованими. Саме тому необхідним є:

- законодавче закріплення статусу електронного нотаріального документа;
- нормативне врегулювання дистанційної ідентифікації особи;
- визначення порядку функціонування електронного архіву;
- уніфікація цифрових процедур нотаріальної діяльності;
- гармонізація українського законодавства з європейськими стандартами цифрового врядування.

В умовах воєнного стану особливої актуальності набуває створення резервної цифрової інфраструктури нотаріату. Тимчасове блокування державних реєстрів, релокація нотаріусів та ризики втрати архівів продемонстрували необхідність забезпечення безперервності функціонування нотаріальної системи навіть у кризових умовах. Саме тому перспективним напрямом є впровадження хмарних технологій, резервного копіювання нотаріальних архівів та захищених каналів електронної взаємодії між нотаріусами і державними органами.

Окрім уже визначених напрямів цифровізації нотаріальної діяльності, важливим завданням підвищення ефективності нотаріату як елемента системи публічного адміністрування є комплексне вдосконалення його функціональних, організаційних та правових засад відповідно до сучасних викликів розвитку суспільства, процесів європейської інтеграції та цифрової трансформації держави. Сучасний нотаріат дедалі більше виходить за межі традиційного посвідчення правочинів та юридичних фактів і перетворюється на багатофункціональний інститут превентивного правового захисту, який виконує важливі публічні функції у сфері забезпечення правової визначеності, захисту права власності, фінансової безпеки держави та стабільності цивільного обороту.

Одним із перспективних напрямів розвитку нотаріальної системи є розширення медіаційної функції нотаріуса. У сучасних європейських правових системах нотаріуси все частіше залучаються до процедур альтернативного врегулювання спорів, виступаючи нейтральними та незалежними посередниками між сторонами конфлікту. Враховуючи високий рівень правової підготовки нотаріусів та їхню безсторонність, доцільним є поступове впровадження механізмів нотаріальної медіації і в Україні. Це сприятиме зниженню навантаження на судову систему, скороченню тривалості вирішення спорів, зменшенню фінансових витрат громадян та підвищенню ефективності захисту їхніх прав і законних інтересів. Розвиток медіаційної діяльності нотаріусів дозволить посилити превентивний характер нотаріату та наблизити його до сучасних європейських моделей функціонування.

Важливим напрямом модернізації нотаріальної діяльності є також удосконалення механізмів фінансового моніторингу. Відповідно до сучасного законодавства нотаріуси є суб'єктами первинного фінансового моніторингу та беруть участь у реалізації державної політики щодо запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та поширенню зброї масового знищення. У зв'язку з цим доцільним є

впровадження сучасних електронних інструментів автоматизованого аналізу ризикових операцій, удосконалення системи перевірки клієнтів, розвиток міжвідомчої інформаційної взаємодії та підвищення рівня професійної підготовки нотаріусів у сфері фінансового моніторингу. Такі заходи сприятимуть посиленню ролі нотаріату у забезпеченні економічної безпеки держави та захисті фінансової системи від незаконних операцій.

Особливого значення в умовах цифровізації набуває питання захисту персональних даних та забезпечення нотаріальної таємниці. Нотаріуси щоденно працюють із великими обсягами конфіденційної інформації, що стосується майнового стану, сімейних відносин, спадкових прав та інших важливих аспектів приватного життя громадян. Тому одним із пріоритетних напрямів розвитку нотаріальної системи має стати вдосконалення механізмів кіберзахисту, впровадження сучасних засобів шифрування даних, регулярний аудит інформаційної безпеки та підвищення цифрової грамотності нотаріусів. Особливо актуальним це питання стає в умовах функціонування електронного нотаріату та розширення використання цифрових сервісів.

Окремої уваги потребує подальше посилення антирейдерської функції нотаріату. На сьогодні нотаріуси є важливими учасниками механізму захисту права власності та законності корпоративних відносин. Саме тому доцільним є впровадження додаткових інструментів перевірки документів, удосконалення механізмів ідентифікації осіб, використання автоматизованих систем виявлення ризикових реєстраційних дій та підвищення рівня взаємодії між нотаріусами, державними реєстраторами та правоохоронними органами. Реалізація зазначених заходів сприятиме зменшенню випадків незаконного відчуження майна, корпоративних прав та інших рейдерських посягань.

Важливим напрямом реформування нотаріальної системи є подальший розвиток професійного самоврядування. Ефективне функціонування Нотаріальної палати України як інституту професійного самоврядування сприяє підвищенню стандартів професійної діяльності, захисту прав нотаріусів та формуванню єдиної професійної практики. У перспективі

доцільним є розширення повноважень органів нотаріального самоврядування у сфері професійної підготовки, методичного забезпечення, підвищення кваліфікації та контролю за дотриманням професійної етики. Такий підхід відповідає європейським стандартам організації латинського нотаріату та сприяє зміцненню незалежності нотаріальної професії.

Суттєвим напрямом модернізації нотаріату залишається завершення формування моделі єдиного нотаріату. Сучасна практика свідчить про поступове зближення правового статусу державних та приватних нотаріусів, які виконують однакові функції та здійснюють нотаріальні дії від імені держави. У зв'язку з цим перспективним видається впровадження єдиних стандартів професійної діяльності, однакових механізмів контролю якості нотаріальних послуг та уніфікованих підходів до професійної відповідальності нотаріусів. Формування єдиної нотаріальної системи дозволить підвищити ефективність управління нотаріальною сферою та забезпечити рівний доступ громадян до якісних нотаріальних послуг.

Не менш важливим напрямом є подальше вдосконалення механізмів державного контролю за нотаріальною діяльністю. Сучасна система нагляду повинна ґрунтуватися на принципах прозорості, об'єктивності та ризик-орієнтованого підходу. Доцільним є впровадження автоматизованих інструментів моніторингу діяльності нотаріусів, цифровізація контрольних процедур та створення ефективних механізмів оцінювання якості нотаріальних послуг. Це дозволить підвищити довіру суспільства до нотаріальної системи та забезпечити належний рівень правового захисту громадян.

Особливого значення в сучасних умовах набуває європейська інтеграція нотаріальної системи України. Подальше реформування нотаріату має здійснюватися з урахуванням стандартів латинського нотаріату та кращих практик держав-членів Європейського Союзу. Це передбачає гармонізацію законодавства, розвиток електронних нотаріальних сервісів, забезпечення міжнародного визнання електронних документів, удосконалення механізмів

транскордонної взаємодії та впровадження сучасних стандартів професійної підготовки нотаріусів. Наближення української моделі нотаріату до європейських стандартів сприятиме підвищенню її ефективності, конкурентоспроможності та авторитету на міжнародному рівні.

Таким чином, підвищення ефективності нотаріату як елемента системи публічного адміністрування потребує реалізації комплексної стратегії розвитку, яка охоплюватиме цифровізацію нотаріальної діяльності, удосконалення професійної підготовки кадрів, розвиток медіаційної функції, посилення фінансового моніторингу, забезпечення захисту персональних даних, зміцнення антирейдерських механізмів, розширення професійного самоврядування, завершення формування моделі єдиного нотаріату та гармонізацію законодавства з європейськими стандартами (Додаток 1, табл. Д1). Лише комплексне впровадження зазначених заходів дозволить забезпечити ефективне функціонування нотаріату в умовах цифрової трансформації держави, сучасних безпекових викликів та подальшого розвитку системи публічного адміністрування України.

Висновки до розділу 3

Дослідження перспектив розвитку та вдосконалення нотаріату в Україні дозволяє дійти висновку, що сучасний етап функціонування нотаріальної системи характеризується глибокими трансформаційними процесами, зумовленими цифровізацією публічного управління, євроінтеграційними процесами, розвитком інформаційних технологій та викликами воєнного стану. Нотаріат поступово перетворюється з інституту, що виконує переважно функції посвідчення правочинів і юридичних фактів, на важливий елемент системи публічного адміністрування, який забезпечує правову визначеність, захист права власності, безпеку цивільного обороту та реалізацію окремих делегованих державою повноважень.

Установлено, що пріоритетними напрямками реформування нотаріальної системи України є подальша цифровізація нотаріальної діяльності, впровадження повноцінної системи електронного нотаріату, модернізація державних реєстрів, розвиток дистанційних нотаріальних послуг, посилення кібербезпеки та забезпечення безперервності функціонування нотаріальної системи в умовах воєнного стану. Особливого значення набуває створення Єдиної державної електронної системи е-нотаріату, яка має забезпечити інтеграцію нотаріальних реєстрів, автоматизацію процедур та підвищення доступності нотаріальних послуг для громадян. Водночас цифрова трансформація потребує належного нормативного забезпечення, розвитку цифрових компетентностей нотаріусів та впровадження ефективних механізмів захисту інформації.

Доведено, що важливим напрямом модернізації нотаріальної системи є вдосконалення механізмів державного контролю та професійного самоврядування. Аналіз чинної системи дисциплінарної відповідальності нотаріусів засвідчив необхідність її подальшого реформування шляхом забезпечення балансу між ефективним державним контролем і професійною незалежністю нотаріуса. Перспективним є створення колегіальних дисциплінарних органів за участю представників Міністерства юстиції України, Нотаріальної палати України та незалежних експертів, деталізація складів дисциплінарних проступків, розширення процесуальних гарантій та адаптація дисциплінарної системи до нових цифрових викликів.

Обґрунтовано, що підвищення ефективності нотаріату як елемента системи публічного адміністрування потребує реалізації комплексної стратегії розвитку, яка охоплюватиме вдосконалення професійної підготовки нотаріусів, створення навчальних цифрових платформ і тренувальних реєстрів, розвиток нотаріальної медіації, посилення фінансового моніторингу, захист персональних даних, зміцнення антирейдерських механізмів та розширення повноважень органів професійного самоврядування.

ВИСНОВКИ

У результаті проведення кваліфікаційного дослідження вирішено завдання, яке полягає у комплексному дослідженні нотаріату як елемента системи публічного адміністрування, аналізі сучасного стану нотаріальної діяльності в Україні та визначенні перспектив її розвитку в умовах цифровізації й європейської інтеграції.

Одержані в процесі дослідження результати дозволяють сформулювати нижче наведені узагальнення, висновки та рекомендації.

1. Розкрито сутність, правову природу та функції нотаріату в системі публічного адміністрування. Встановлено, що нотаріат є важливим інститутом правової держави, який поєднує ознаки публічно-владної та незалежної професійної діяльності. Нотаріус реалізує делеговані державою повноваження щодо посвідчення правочинів, юридичних фактів і забезпечення правової визначеності цивільного обороту. Основними функціями нотаріату є посвідчувальна, захисна (захист прав власності та спадкування), функція забезпечення доказів та засвідчення фактів, правоохоронна та юрисдикційна, консультаційна, що дозволяє розглядати його як важливий елемент системи публічного адміністрування.

Особливістю сучасного нотаріату є функціонування на засадах делегованого публічного адміністрування. Держава передає нотаріусам частину своїх владних повноважень у сфері посвідчення правочинів, державної реєстрації речових прав, засвідчення юридичних фактів та забезпечення доказів. Такий механізм дозволяє зменшити навантаження на органи державної влади, підвищити доступність правових послуг для населення та забезпечити ефективність реалізації публічних функцій.

2. Досліджено історичні передумови становлення та розвитку інституту нотаріату в Україні. Встановлено, що формування вітчизняного нотаріату відбувалося під впливом римського права, європейських правових традицій. Сучасна модель нотаріату сформувалася після прийняття Закону України «Про

нотаріат» та поступово трансформувалася у напрямі наближення до європейської латинської моделі нотаріату.

Встановлено, що український нотаріат функціонує на засадах латинської моделі нотаріату, яка є характерною для більшості держав континентальної правової системи. На відміну від англосаксонської моделі, нотаріус в Україні не обмежується формальним засвідченням документів. Це дозволяє розглядати нотаріат як інститут превентивного правосуддя, діяльність якого спрямована на недопущення виникнення правових конфліктів та зменшення навантаження на судову систему.

3. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення діяльності нотаріату та особливості його організаційної структури. Визначено, що основу правового регулювання становлять Конституція України, Закон України «Про нотаріат», підзаконні нормативно-правові акти Міністерства юстиції України та міжнародні правові стандарти. Організаційна структура нотаріату охоплює Міністерство юстиції України, міжрегіональні управління юстиції, державних і приватних нотаріусів, державні нотаріальні архіви, Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату та Нотаріальну палату України як орган професійного самоврядування.

4. Досліджено сучасний стан функціонування нотаріату в Україні та виявлено основні проблеми його діяльності. Встановлено, що нотаріальна система загалом забезпечує ефективне виконання покладених на неї функцій, однак потребує подальшого вдосконалення. Основними проблемами залишаються недосконалість окремих процедур державного контролю, потреба у модернізації дисциплінарної відповідальності нотаріусів, ризики рейдерських посягань, нерівномірна доступність нотаріальних послуг у різних регіонах, а також необхідність адаптації діяльності нотаріату до умов воєнного стану.

Нотаріуси здійснюють діяльність із використанням державних електронних реєстрів, зокрема Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, Єдиного реєстру довіреностей, Спадкового реєстру та інших

інформаційних систем. Крім того, у нотаріальній практиці активно застосовуються кваліфікований електронний підпис, електронний документообіг та цифрові механізми ідентифікації особи. У зв'язку з цим особливого значення набуває концепція «Е-нотаріату», яка передбачає подальшу цифровізацію нотаріальної діяльності, спрощення нотаріальних процедур та забезпечення більшої доступності нотаріальних послуг для громадян.

5. Проаналізовано процеси цифровізації нотаріальної діяльності та перспективи розвитку електронного нотаріату. Встановлено, що цифрова трансформація є одним із ключових напрямів модернізації нотаріальної системи. Впровадження Єдиної державної електронної системи е-нотаріату, електронних реєстрів, електронного документообігу та дистанційних сервісів сприятиме підвищенню доступності, оперативності та прозорості нотаріальних послуг. Використання електронних реєстрів, електронного підпису та цифрового документообігу сприяє підвищенню ефективності нотаріальних процедур, скороченню строків надання послуг і зниженню ризиків фальсифікації документів. Водночас цифровізація актуалізує питання кібербезпеки, захисту персональних даних та удосконалення правового регулювання електронних нотаріальних процедур.

6. Вивчено зарубіжний досвід організації нотаріальної діяльності та можливості його адаптації в Україні. Встановлено, що найбільш корисними для України є практики країн континентальної правової системи, насамперед Франції, Німеччини, Польщі, Італії та Естонії. Особливу цінність становлять механізми цифровізації нотаріальної діяльності, функціонування електронних архівів, розвитку професійного самоврядування, підвищення стандартів професійної етики та інтеграції нотаріату до системи електронного урядування.

7. Обґрунтовано напрями та надано рекомендації щодо вдосконалення нотаріату як елемента системи публічного адміністрування. Установлено, що пріоритетними напрямами реформування нотаріальної системи України є

подальша цифровізація нотаріальної діяльності, впровадження повноцінної системи електронного нотаріату, модернізація державних реєстрів, розвиток дистанційних нотаріальних послуг, посилення кібербезпеки та забезпечення безперервності функціонування нотаріальної системи в умовах воєнного стану. Особливого значення набуває створення Єдиної державної електронної системи е-нотаріату, яка має забезпечити інтеграцію нотаріальних реєстрів, автоматизацію процедур та підвищення доступності нотаріальних послуг для громадян. Водночас цифрова трансформація потребує належного нормативного забезпечення, розвитку цифрових компетентностей нотаріусів та впровадження ефективних механізмів захисту інформації. Доведено, що важливим напрямом модернізації нотаріальної системи є вдосконалення механізмів державного контролю та професійного самоврядування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В. Б. Публічна адміністрація та адміністративне право України. - Київ : Ін Юре, 2007.
2. Олена Агапова. Детермінація суб'єктів публічної адміністрації спеціальної компетенції у сфері нотаріату // Правові новели. 2024. № 22(2). С. 132–137.
3. Amirova K., Omorova G. Electronic Notariat in the Era of Digital Transformation. 2024.
4. Анна Ліла-Барська. Про публічно-правовий статус нотаріуса в Україні // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2023. № 1. С. 130–134.
5. Баранов О. А., Ковалів М. В. Цифровізація публічного управління та розвиток електронних сервісів в Україні. - Київ : Наукова думка, 2021.
6. Бисага, Ю. Цифрові технології в нотаріаті: сутність та особливості. Вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. (2023). №2(78), 11–16. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.1>.
7. Бориславська О. М., Риженко О. М. Делегування повноважень у системі виконавчої влади України. - Київ : Юрінком Інтер, 2014.
8. Бондарєва М. Медіативний аспект у нотаріальній діяльності з оформлення спадкових прав // *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 1. С. 4–7.
9. Brooke's Notary. The Difference Between Common Law and Civil Law Notaries. URL: Brooke's Notary
10. Букатова Д. В. Electronic Contract in the Notarial Process: Between Digitalization and Legal Challenges // Visegrad Journal on Human Rights. 2025. DOI: 10.61345/1339-7915.2025.2.4.
11. Васирина Н. Врегулювання спору за участю нотаріуса // *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 6–9.

12. Вдовічена Л., Лукіян Д. The Concept of E-Notary in the Legal System of Ukraine: Prospects and Risks. 2024.

13. Wardantik Y. E. Legal Liability for Notaries Due to the Issuance of Authentic Deeds in Corruption Cases That Harm State Finances // SRAWUNG: Journal of Social Sciences and Humanities. 2023. Vol. 2, Issue 1. P. 26–38.

14. Герич А. Й., Герич А. В. Нотаріат у структурі публічної влади: інституційний аналіз // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2025. Вип. 92. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.5.2>.

15. Грузія. Закон «Про нотаріат» від 04.12.2009 № 2283-Пс.

16. Долинська М. В. Evolution of Legal Regulation of Digitalization of Notarial Activity in Independent Ukraine // Social and Legal Studios. 2023. Vol. 6. № 4. P. 58–68. DOI: <https://doi.org/10.32518/sals4.2023.58>.

17. Дякович М. М. Пропозиції щодо розвитку медіації в нотаріальній практиці нотаріусів України // Часопис Київського університету права. 2014. № 4. С. 137–139.

18. e-Estonia. Digital Notary Services in Estonia. URL: e-Estonia Official Website

19. Євсіков О. В. Особливості фінансового забезпечення діяльності нотаріусів в Україні / О. В. Євсіков // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. — 2021. — Вип. 65. — С. 142–147.

20. Заросило В., Чалчинський В., Рибченко С. Електронне урядування: напрями та шляхи введення, основні цілі, мета та проблеми. Наукові праці МАУП. Юридичні науки. 2024. №3(63). С. 31-35. <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2022.3.6>

21. Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» : Закон України від 1 липня 2004 р. № 1952-IV // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 51. Ст. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text> (дата звернення: 24.03.2026).

22. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06 грудня 2019 року № 361-IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 24.03.2026).

23. Закон України «Про нотаріат» : від 02.09.1993 № 3425-XII // Відомості Верховної Ради України, 1993, №39., Ст.1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 24.03.2026).

24. Закон України «Про нотаріат» : від 02.09.1993 № 3425-XII // Відомості Верховної Ради України, 1993, №39., Ст.1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 24.03.2026).

25. Законодавство України. Про затвердження Змін до Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : наказ Міністерства юстиції України від 02.01.2025 № 14/5. (дата звернення: 24.03.2026).

26. Збереження нотаріусом професійної нотаріальної таємниці // Національний університет «Одеська юридична академія». URL: Наукова публікація про нотаріальну таємницю (дата звернення: 03.05.2026).

27. Ільєва Н. В. Адміністративно-правове регулювання організації і контролю за нотаріальною діяльністю в Україні // Адміністративне право України: сучасні проблеми та перспективи розвитку. Одеса, 2022. С. 161–202.

28. Irimia C.-I. Decentralized Infrastructure for Digital Notarizing, Signing and Sharing Files Using Blockchain // arXiv. 2026. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2601.13907>.

29. Катерина Чижмар. The System of Guarantees of Notarial Activities in Ukraine: Theoretical and Practical Aspects // Підприємництво, господарство і право. 2022. № 10. С. 5–11.

30. Кияниця Л. В. Comparative Analysis of the Functions of Judicial and Notary Bodies // ScienceRise: Juridical Science. 2023.

31. Комаров В.В., Баранкова В.В. Нотаріат в Україні [Текст] / В. В. Комаров, В. В. Баранкова ; Нац. ун-т «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». - Х. : Право, 2011. - С. 3-6.

32. Конституція України: Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, ст. № 59. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 24.03.2026).

33. Коротюк О. В. Конституційно-правовий статус нотаріуса: порівняльно-правове дослідження // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2022. № 4. С. 66–72. DOI: 10.31733/2078-3566-2022-4-66-72.

34. Коротюк О. В., Журавльов Д. В., Чижмарь К. І. Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань. Алгоритм роботи нотаріуса : практ. посіб. Київ : ОВК, 2024. 248 с.

35. Красногор О. В. Теоретичний конструкт нотаріату як складової державного управління // Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2024. № 12. С. 1–6.

36. Лях Д. А. Реформування нотаріату України в умовах євроінтеграції // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2025. DOI: 10.24144/2307-3322.2025.88.1.43.

37. Ірина Мамалига. Принципи функціонування латинського нотаріату в Україні // Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 1. С. 50–53.

38. Мединська А. В. Адміністративно-правовий статус нотаріуса в Україні та у зарубіжних країнах : дис. ... доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Тернопіль : Західноукраїнський національний університет, 2025. 215 с.

39. Міністерство цифрової трансформації України. Цифрова реформа нотаріату: розпочинаємо з модернізації Єдиного реєстру довіреностей.

40. Міністерство цифрової трансформації України. Презентували е-Нотаріат — долучайтесь до тестування екосистеми нового покоління.

41. Міністерство цифрової трансформації України. Перші послуги нотаріусів через Дію будуть у 2026 році — інтерв'ю Зоряни Стецюк про запуск е-Нотаріату.

42. Міністерство юстиції України. Положення про міжрегіональні управління Міністерства юстиції України. URL https://minjust.gov.ua/?utm_source (дата звернення: 14.04.2026).

43. Нестеренко О. В. Адміністративно-правові засади діяльності нотаріату в Україні. - Київ : Юрінком Інтер, 2018.

44. Natalia K. P., Wiryawan I. W. Urgensi Pengaturan Penyelenggaraan Kearsipan Protokol Notaris Untuk Mewujudkan Kepastian Hukum Bagi Notaris // Acta Comitatus : Jurnal Hukum Kenotariatan. 2023. Vol. 8, No. 2. P. 299–311. DOI: 10.24843/AC.2023.v08.i02.p7.

45. Нікітін Ю. В. Реформа нотаріату України в умовах глобалізаційних змін та воєнного стану // Науковий журнал «Часопис цивілістики». 2023. Вип. 49. С. 84–91. DOI: 10.32837/chc.v0i49.510.

46. Німак М. О. Перспективи проведення медіації нотаріусом в умовах сьогодення // *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 5. С. 66–68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-5/14>.

47. Огороднік Ж. А. Можливість та необхідність надання функцій медіатора нотаріусу // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2018. Вип. 2 (38). С. 128–131.

48. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст. 112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 24.03.2026).

49. Поляков О. О. Адміністративно-правова база для впровадження електронної нотаріальної системи в Україні // Вишеградський журнал з прав людини. 2024. DOI: <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2024.4.11>.

50. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text> (дата звернення: 24.03.2026).

51. Prawira I. B. P., Setiabudhi K. R., Rudy D. G. Terjadinya Force Majeure Dalam Penyimpanan Minuta Akta Notaris // Acta Comitatus : Jurnal Hukum Kenotariatan. 2023. Vol. 8, No. 1. P. 83–93. DOI: 10.24843/AC.2023.v08.i01.p7.

52. Притика Ю. Д. Корпоративні спори: теорія і практика вирішення : монографія. Київ : Видавничий дім «Ін Юре», 2020. 432 с.

53. Бельська Т. Цифровізація публічного управління крізь призму гендерного підходу: бар'єри та перспективи. Наукові інновації та передові технології. 2025. № 3(43). С.31-39. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/issue/view/333>.

54. Про Деякі питання документування управлінської діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 січня 2018 р. № 55. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 04.04.2026).

55. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : Закон України від 15 травня 2003 р. № 755-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: Закон України № 755-IV (дата звернення: 03.05.2026).

56. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. URL: Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» (дата звернення: 03.05.2026).

57. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. URL: Закон України «Про електронні довірчі послуги» (дата звернення: 03.05.2026).

58. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI // Відомості Верховної Ради України. 2010. № 34. Ст. 481. URL: Закон України «Про захист персональних даних» (дата звернення: 03.05.2026).

59. Про затвердження Правил ведення нотаріального діловодства: наказ Міністерства юстиції України від 22 грудня 2010 р. № 3253/5 // Відомості Верховної Ради України. 2010. № 99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1318-10#Text> (дата звернення: 04.04.2026).

60. Радченко П. І. Адміністративно-правовий статус нотаріуса як суб'єкта надання публічних послуг : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Радченко Петро Іванович. — Київ, 2019. — 215 с.

61. Розсоха С. С. Видання адміністративних актів як інструмент публічного адміністрування нотаріальної діяльності в Україні // Київський часопис права. 2025. DOI: 10.32782/klj/2025.1.18.

62. Schippel H. German Notarial System and Preventive Justice // German Law Journal. 2022. Vol. 23. № 4. P. 601–615.

63. Солоцький Д. О. Теоретико-правові засади національного концепту статусу нотаріату в Україні // Право і суспільство. 2023. № 6. С. 1–6.

64. Sona M. N. Penerapan Cyber Notary Di Indonesia Dan Kedudukan Hukum Akta Notaris Yang Berbasis Cyber Notary // Officium Notarium. 2023. Vol. 2, No. 3. P. 497–505. DOI: 10.20885/JON.vol2.iss3.art12.

65. Спасибо-Фатєєва І. В. Проблеми та перспективи розвитку електронного нотаріату в Україні // Юридична Україна, 2020, № 4. С. 15–21.

66. Uteka.ua. Внесено зміни до Правил ведення нотаріального діловодства.

67. Finance.ua. Мінцифри розпочало тестування е-Нотаріату.

68. Південно-Західне міжрегіональне управління Міністерства юстиції. 830 нотаріусів вже тестують електронну систему е-Нотаріат.

69. Catteau T. The French Notarial System and Its Evolution in the Digital Era // Journal of Civil Law Studies. 2023. Vol. 16. № 2. P. 45–59.

70. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України, 2003, № 40-44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 24.03.2026)

71. Шкрібляк К. П. Односторонні правочини в нотаріальній та судовій практиці : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2014. 200 с.

ДОДАТКИ

**Рекомендації щодо підвищення ефективності нотаріату як елемента
публічного адміністрування**

№	Напрямок удосконалення	Основні заходи	Очікуваний результат
1	Розвиток системи е-нотаріату	Завершення впровадження Єдиної державної електронної системи е-нотаріату, інтеграція всіх нотаріальних реєстрів	Автоматизація процедур та підвищення доступності послуг
2	Цифрова підготовка нотаріусів	Створення навчальних реєстрів, симуляторів нотаріальних дій, тестових цифрових платформ	Формування практичних навичок роботи з електронними системами
3	Єдиний освітній портал нотаріуса	Розміщення інструкцій, відеоуроків, алгоритмів дій, шаблонів документів та тренажерів	Підвищення якості професійної підготовки
4	Співпраця освіти та практики	Розроблення спільних програм між ЗВО, Мін'юстом та Нотаріальною палатою України	Формування сучасних цифрових компетентностей нотаріусів
5	Інформаційна безпека	Багаторівнева автентифікація, резервне копіювання, захист реєстрів та даних	Зниження ризиків кібератак і витоку інформації
6	Нормативне забезпечення е-нотаріату	Врегулювання статусу електронного документа, дистанційної ідентифікації та електронного архіву	Правова визначеність цифрових процедур
7	Резервна цифрова інфраструктура	Використання хмарних технологій та резервних центрів зберігання даних	Безперервність роботи нотаріату в кризових умовах
8	Розвиток нотаріальної медіації	Надання нотаріусам можливості здійснювати медіаційні процедури	Зменшення навантаження на судову систему
9	Удосконалення фінансового моніторингу	Автоматизований аналіз ризикових операцій та міжвідомчий обмін інформацією	Посилення економічної безпеки держави
10	Захист персональних даних	Шифрування інформації, аудит кібербезпеки, підвищення цифрової грамотності	Посилення захисту нотаріальної таємниці
11	Посилення антирейдерської функції	Автоматизоване виявлення ризикових операцій та вдосконалення ідентифікації осіб	Захист права власності та корпоративних прав
12	Розвиток професійного самоврядування	Розширення повноважень Нотаріальної палати України	Підвищення професійних стандартів та незалежності нотаріату

Продовження таблиці Д1

13	Формування моделі єдиного нотаріату	Уніфікація стандартів діяльності державних і приватних нотаріусів	Підвищення ефективності нотаріальної системи
14	Удосконалення державного контролю	Запровадження ризик-орієнтованого моніторингу та цифрових інструментів контролю	Підвищення прозорості та якості послуг
15	Європейська інтеграція нотаріату	Гармонізація законодавства та впровадження стандартів латинського нотаріату	Інтеграція України до європейського правового простору